

Z
E
N

Düşünce ve Kuram Dergisi | Sayı: 4

menkibe

Düşünce ve Kuram Dergisi

Sayı: 4

Yaz - 2025

Kapak Resmi

Nürnberg üzerinde görülen gök olayı, Anonim, 1561.

İletişim

www.menkibedergi.com

menkibe@proton.me

<https://x.com/menkibe0>

İÇİNDEKİLER

4

EDİTÖRDEN...

5

QUEER BARIŞI DÜŞLEMEK: TÜRKİYE'DE BARIŞ SÜRECİNDE ADI ANILMAYANLARIN KURUCU ÖZNELLİĞİ

Remzi Altunpolat

13

UMUDUN EL İZLERİ: TARİHİ İKİ DEVRİMCİYLE BİR DAHA OKUMAK

Burcu Yangın

19

DEVİRİM TOPLUMA KAYBETTİRİLENLERİ YENİDEN KAZANDIRMA EYLEMİDİR!

Nasrullah Kuran

24

DÜNYADA ADALET: İSLAM VE SOSYALİZM SENTEZİYLE DEVRİMCİ MÜCADELE

Behram Zarîn

29

ÇÖZÜMDE ISRAR: BİR MUHATAP ARIYORUM

Şirin Yüce & Sinan Altın

47

GÜRCİSTAN'DA YEREL OTORİTERİZME VE ÇOK KUTUPLU EMPERYALİZMLERE DİRENİŞ: PROTESTOLARA DERİNLEMESİNE BİR BAKIŞ

Anonim - Menkıbe Çeviri Kolektifi (MÇK)

56

DEMOKRATİK BARIŞIN İNŞASI

Cengiz Çiçek - Röportaj

EDİTÖRDEN...

Bazı zamanlar, her şeyin yerinden oynadığı, seslerin değiştiği, kelimelerin eski anlamlarını yitirdiği anlardır. Bu sayı, tam da o anların içinden konuşuyor; tamamlanmamış bir cümlenin ortasından, yarıda kalmış bir nefesin ardından. Ne yepyeni bir başlangıç ne de bir son; yalnızca kırılmış bir şimdi.

QUEER BARIŞI DÜŞLEMEK: TÜRKİYE’DE BARIŞ SÜRECİNDE ADI ANILMAYANLARIN KURUCU ÖZNELLİĞİ

LGBTİ+ varoluşu, yalnızca cinsiyet kimliği ve yönelim temelinde değil; aynı zamanda sınıfsal, etnik ve mekânsal eksenlerde de baskılanan, kriminalize edilen ve görünmezleştirilen bir deneyimi ifade eder. Türkiye’de süregelen savaş ortamı, yalnızca silahlı çatışma biçiminde değil; aynı zamanda bir normatiflik rejimi olarak da işlev görmekte, özellikle heteronormatif, erkek ege-egemen ve milliyetçi kodlarla örülü bir toplumsal yapı üretmektedir. Bu yapı içerisinde LGBTİ+/Queer bedenler, yalnızca cinsel yönelimleri ya da toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle değil, aynı zamanda savaşın inşa ettiği “makbul yurttaş” ideolojisinin dışına düştükleri için hedef haline gelirler.

Judith Butler “yası tutulabilir hayatlar” kavramıyla, savaşın kimin için ne tür bir yaşam hakkı tanıdığını; kimin bedeninin görünür, yas tutulur, korunur olduğunu açık eder. Savaşın hüküm sürdüğü bir toplumda, LGBTİ+ bedenlerin değersizleştirilmesi ve ölümün eşliğinde konumlandırılması, tam da bu gerçeğe ulaşma sürecinin bir ürünüdür.

Savaşın iktidar aygıtı olarak kurumsallaştığı Türkiye’de, devletin güvenlikçi politikaları yalnızca Kürt halkına, Alevilere, göçmenlere değil; LGBTİ+’lara da yönelmiş bir “disiplin toplumu” üretmiştir. Michel Foucault’nun biyopolitika analizinde belirttiği gibi, modern iktidar yalnızca öldürme gücü değil, yaşamları yönetme ve sınıflandırma gücüdür. Bu bağlamda LGBTİ+ varoluşları, iktidarı cinsiyetlendirilmiş bedeni disipline etme aygıtlarının doğrudan muhatabıdır.

Çözüm Süreci ve LGBTİ+ Hareketi: Sessizlik, Temas ve Direnç

2013–2015 yılları arasında yaşanan çözüm süreci, Türkiye’de silahlı çatışmaların durduğu, müzakere ve diyalog kanallarının açıldığı ve toplumsal muhalefet için görece daha geniş bir alanın oluştuğu bir dönem olarak hatırlanmaktadır. Bu süreçte Kürt Özgürlük Hareketi’nin geliştirdiği “demokratik modernite” ve “demokratik ulus” paradigması, cinsiyet eşitliğini ve halkların özgürlüğünü içeren radikal bir dönüşüm perspektifi sunmuş; kadın özgürlük ideolojisi bu paradigmanın kurucu unsuru haline gelmiştir. Ne var ki bu süreç, LGBTİ+ öznelerin barış inşasına eşit özne olarak katılımı bakımından ciddi boşluklar içermektedir.

Barış sürecinin politik muhatapları arasında doğrudan LGBTİ+ temsiliyeti bulunmamış; resmi görüşmelerde queer perspektifin adı dahi anılmamıştır. Bu durum yalnızca devletin yapısal dışlayıcılığını değil, toplumsal muhalefet içindeki kimi yapıların da LGBTİ+ların taleplerine yaklaşımındaki sınırlılığı açığa çıkarmıştır. LGBTİ+ örgütleri sürece destek sunsa da bu katkılar kurumsal düzeyde temsil bulamamıştır. LGBTİ+'lar, barış masasının etrafında değil; çoğu zaman dışında, seyirci ya da sembolik figür olarak konumlandırılmıştır.

HDP/HDK bünyesindeki LGBTİ+ temsiliyeti, çözüm süreci boyunca siyasal alanda önemli bir görünürlük yaratmıştır. HDP içinde LGBTİ+ komisyonlarının kurulması, parti belgelerinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığın açıkça reddedilmesi; HDK çatısı altında LGBTİ+ bileşenlerin yer alması, queer öznelerin politik mücadelede pasif temsiliyetin ötesine geçerek, eşit özne olarak yer alma talebini açık biçimde ortaya koymuştur. Ancak bu görünürlük talebi barış sürecine ilişkin kurumsal ve politik çerçevede doğrudan karşılık bulmamıştır. Siyasal partiler ve toplumsal muhalefet aktörleri içinde cis-heteronormatif sınırlar çoğu zaman aşılmamış, LGBTİ+'ların talepleri kadın hareketinin uzantısı gibi konumlandırılarak özgül bir politik fail olarak tanınmaları ertelenmiştir. Bu eksiklik, LGBTİ+ öznelerin yalnızca devletin değil, çoğu zaman "müttefik" addedilen yapıların dahi tahayyül dünyasında yer bulamadığını göstermektedir.

Türkiye'de çözüm süreci, LGBTİ+ özneliğini dışarda bırakan bir "heteronormatif uzlaşma" şeklinde kurgulanmıştır. Türkiye'de barış sürecinde LGBTİ+ özneler, bu sürece dair bilgi, deneyim ve tahayyülleriyle varlık göstermelerine rağmen, politik ve düşünsel zeminlerde tanınmamıştır. Bu durum, **Gayatri Chakravorty Spivak**'ın "Madun Konuşabilir mi?" sorusuyla işaret ettiği yapısal sorunu hatırlatır: Söz söyleme yetisi ile o sözün duyulma ve tanınma kapasitesi arasında derin bir eşitsizlik vardır. LGBTİ+ özneler kendi sözlerini üretmiş, barışa dair özgün tahayyüller geliştirmiştir; ancak bu sözler cis-heteronormatif bilgi ve siyaset rejimi tarafından çoğu zaman duyulmaz kılınmış, anlamlandırılmamış ya da geçersiz sayılmıştır. Bu bastırılma, queer barış tahayyülünün karşılaştığı en temel yapısal engellerden biridir.

Ancak LGBTİ+ hareketi, bu dışlanmaya karşı yalnızca sessiz kalmamış; barışa dair kendi sözünü üretmiş, barışı queerleştirme yönünde politik ve kültürel müdahalelerde bulunmuştur. Kampüs işgalleri, Onur Yürüyüşleri, sokak eylemleri, alternatif medya ve dijital mecralarda kurulan anlatılar aracılığıyla LGBTİ+'lar, barışın yalnızca silahların susması değil; beden, arzusun ve kimliğin özgürleşmesi anlamına geldiğini dile getirmiştir. Bu müdahaleler, LGBTİ+ öznelerin yalnızca barışın nesnesi değil; kurucu aktörleri olarak var olma iradesinin somut ifadeleridir.

Çözüm Sürecinin Çöküşü ve Normatifleşen Şiddet

2013-2015 yılları arasında yürütülen çözüm sürecinin çöküşü, yalnızca devlet ile Kürt Özgürlük Hareketi arasındaki müzakerelerin sona ermesi anlamına gelmemektedir. Aynı

zamanda savaşın toplumsallaşması, normatif şiddetin sıradanlaştırılması ve farklı olanın varoluşuna yönelik düşmanlığın sistematikleştirilmesidir. Bu çöküşten en çok etkilenen toplumsal kesimlerden biri de LGBTİ+’lardır.

Çözüm sürecinin sona ermesiyle birlikte Türkiye, hızla otoriterleşen ve güvenlikçi devlet söyleminin belirleyici olduğu bir siyasal rejime sürüklenmiştir. Yeniden başlayan çatışmalar, yalnızca Kürt halkına yönelik fiziksel şiddeti değil, aynı zamanda muhalif tüm toplumsal özneleri hedef alan çok katmanlı bir baskı rejimini de beraberinde getirmiştir. Bu dönemde, güvenlik söylemi bir kez daha, devletin yeniden kurguladığı güvenlik rejiminin merkezine yerleşirken LGBTİ+ varoluş da ‘toplumsal tehlike’, ‘ahlaki tehdit’ ve ‘aile düşmanı’ gibi kodlarla çerçevelenerek düşmanlaştırılmıştır.

Çözüm sürecinin sona ermesinin ardından devreye giren Olağanüstü Hal (OHAL) rejimi, LGBTİ+ karşıtı politikaların hızla yaygınlaştığı, sivil toplum alanının daraltıldığı, kamusal mekânın LGBTİ+’lar için giderek güvensiz hale geldiği bir dönemi başlatmıştır. Onur Yürüyüşleri yasaklanmış, LGBTİ+ demek ve inisiyatiflerin faaliyetleri keyfi biçimde engellenmiş, ifade ve örgütlenme özgürlüğü fiilen askıya alınmıştır. Bu süreçte LGBTİ+’lara yönelik düşmanlık, devletin tüm kurumlarına sirayet eden bütünlüklü bir ideolojik saldırıya dönüşmüştür. Diyanet İşleri Başkanlığı, yayınladığı fetvalar, raporlar ve söylemleriyle LGBTİ+ varoluşu şeytanlaştırırken; Cumhurbaşkanı’nın 2025 yılını “Aile Yılı” ilan etmesi, LGBTİ+ bedenlerin ve yaşamların kamusal alandan silinmesine yönelik toplumsal cinsiyet karşı aileci devlet seferberliğinin sembolik doruk noktası olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı’ndan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na, medya organlarından yerel yönetimlere kadar iktidar blokunun tüm unsurları, neredeyse her gün LGBTİ+’ları hedef alan açıklamalar, politikalar ve uygulamalarla bu nefret rejimini yeniden üretmektedir.

Bu bağlamda **Achille Mbembe**’nin “nekropolitika” kavramı işlevsel bir kuramsal araç sunar. Mbembe’ye göre modern iktidar, yalnızca öldürme yetkisi değil, aynı zamanda kimin yaşamaya değer olduğuna karar verme gücüdür. Türkiye’de LGBTİ+ bedenler, bu karar sürecinin tam sınırında konumlandırılmıştır: Hukuken görünür ama siyaseten dışlanmış; kültürel olarak düşmanlaştırılmış ve fiziksel olarak her an tehdit altındadır. Bu durum bir ihmalden ibaret değildir; bilfiil yaşam karşıtı, yok edici bir stratejidir. LGBTİ+ varoluşu, iktidar tarafından toplumsal düzenin ve “makbul” yurttaşlığın ontolojik bir tehdidi olarak konumlandırılmakta; bu tehdide karşı geliştirilen her söylemsel ve kurumsal müdahale, bir tür biyopolitik ve simgesel şiddet mekanizması olarak işlemektedir.

Tanınmayanlar: Barış Sürecinde LGBTİ+ Bedenlerin Kırılganlığı ve Dışlanması

Barış süreçleri çoğu zaman heteronormatif ve eril bir tahayyülün sınırları içinde kurgulanır. Bu tahayyülde “barış” yalnızca silahların susması değil, aynı zamanda belirli özne türlerinin tanındığı, diğerlerinin ise görmezden gelindiği bir uzlaşma rejimi halini alır. Türkiye’de 2013–2015 çözüm süreci boyunca barış tahayyülünün kurucu bir bileşeni olarak kabul görmemiştir. Bu dışlanma, yalnızca temsil düzeyinde

değil; aynı zamanda bilgi üretiminin sınırları ve meşruluk rejimleri üzerinden de gerçekleşmiştir.

Jamie J. Hagen, *Queering Women, Peace and Security* (2016) başlıklı çalışmasında, barış politikalarının yalnızca cis-hetero kadınları kapsayan dar bir çerçevede işlediğini ve LGBTİ+ öznelerin sistematik biçimde dışlandığını ortaya koyar. Hagen, Birleşmiş Milletler'in "Kadınlar, Barış ve Güvenlik" (WPS) gündemini incelerken, bu gündemin barış inşasını çoğu zaman "makbul", heteroseksüel, annelikle özdeşleştirilen ve savaşın edilgen mağduru olarak temsil edilen kadın figürü üzerinden kurduğunu vurgular. Bu durum, lezbiyen, biseksüel, trans ve queer kadınların hem görünmezleştirilmesine hem de politik özne olarak tanınmamasına yol açar.

Hagen'in en önemli katkılarından biri, barış süreçlerinde yalnızca kimin temsil edildiğini değil, aynı zamanda kimin "barış bilgisi" üretebileceğinin sınırlarının nasıl çizildiğini göstermesidir. LGBTİ+ özneler yalnızca barış masasına davet edilmemekle kalmaz; aynı zamanda savaşa ve barışa dair kendi deneyimlerinin, kavrayışlarının ve tahayyüllerinin "meşru bilgi" olarak kabul edilmesi de engellenir. Bu da yalnızca bir görünmezlik değil, aktif bir bastırma ve silme süreci anlamına gelir.

Türkiye'deki 2013–2015 çözüm süreci de benzer bir biçimde işlemiştir. LGBTİ+ hareketi, barışa dair sözünü üniversitelerde, sokaklarda, sosyal medyada üretmiş; savaşın cis-hetero erkek öznesine karşı, beden temelli bir barış fikri inşa etmeye çalışmıştır. Ne var ki bu çabalar, müzakere sürecinin siyasal ve kurumsal çerçevesinde yer bulamamış; LGBTİ+ özneler ise ya mağduriyet üzerinden edilgenleştirilmiş ya da tümüyle dışlanmıştır. Bu dışlanma yalnızca sessizlikle sınırlı değildir; aynı zamanda queer barış tahayyülünün bastırılması ve queer öznenin politik imkânsızlık alanına itilmesiyle de ilgilidir.

Jamie J. Hagen'in queer barışı düşünmeye yönelik çağrısı, yalnızca temsiliyetle ilgili bir mesele değil; barış süreçlerinin epistemolojik ve ontolojik altyapılarını dönüştürmeye dair bir taleptir. Barış, yalnızca çatışmanın sonu değil; aynı zamanda hangi bedenlerin, hangi kimliklerin ve hangi bilgilerin "barışa dair" kabul edildiğini belirleyen bir iktidar rejimidir. LGBTİ+ öznelerin dışlanması da bu iktidar rejiminin yeniden üretimi anlamına gelir.

Bu noktada **Nikita Dhawan**'ın "epistemik şiddet" kavramı devreye girer. Dhawan'a göre, barış süreçleri yalnızca silahların bırakılmasını değil, aynı zamanda bastırılmış bilgi biçimlerinin, unutulmuş hafızaların ve dışlanmış öznelliklerin tanınmasını da içermelidir. Türkiye'deki barış sürecinde ise LGBTİ+ hareketinin militarizm karşıtı bilgi birikimi, beden temelli direnişi ve şiddetsizliğe dair talepleri politik olarak değil, epistemik düzeyde de görmezden gelinmiştir. LGBTİ+ özneler, yalnızca fiziksel olarak değil; düşünsel, tarihsel ve sembolik düzlemde de barış tahayyülünün dışında bırakılmıştır.

Bu durum, queer bedenin kınlanlığını derinleştirirken, aynı zamanda barış süreçlerinin ne denli daraltıcı ve hiyerarşik olduğunu açığa çıkarır.

LGBTİ+ bedenlerin kınlanlığı bu nedenle yalnızca fiziksel değil; epistemik, politik ve simgesel düzeylerde de süreklilik arz eden çok katmanlı bir dışlanma halidir. Barış sürecinde tanınmayan bu özneler, dışlanmanın kıyısında kalarak değil; ona karşı alternatif barış tahayyülleri kurarak direniş göstermiştir. Bu nedenle queer öznenin barış inşasında tanınması, yalnızca dahil edilme meselesi değil; eşitlikçi ve çoğulcu bir barış tahayyülünün imkânı olarak düşünülmelidir.

LGBTİ+’ların Kurucu Öznelik Hakkı: Barışın Queerleşmesi ve Küresel Deneyimler

Barış, yalnızca silahların susması değil; aynı zamanda toplumsal normların, iktidar ilişkilerinin ve tanınma biçimlerinin dönüşümüdür. Gerçek anlamda barış, yalnızca şiddetin sona ermesiyle değil; hangi bedenlerin görünür, hangi yaşamların yaşanmaya değer ve hangi bilgilerin geçerli sayıldığına dair kurucu bir yeniden inşa süreciyle mümkündür. Bu nedenle barış, yalnızca “temsiliyetin” değil; “kurucu öznellik hakkının” yeniden dağıtılması anlamına gelir. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için barış süreçlerinin sadece müzakere masalarından değil, aynı zamanda sokaktan, bedenden ve ötekilerin bilgisinden beslenmesi gerekir.

Türkiye’de LGBTİ+ hareketinin barış süreçlerinde görünmez kılınması, yalnızca politik temsile dair bir eksiklik değildir; aynı zamanda tanınmama, bastırılma ve sistematik olarak dışlanma biçimidir. Tanınmayan beden, yalnızca görünmez olmakla kalmaz; yas tutma, hatırlanma ve politik alanda yer alma hakkından da mahrum bırakılır. Queer beden dışlanması, barışın ontolojik sınırlarının nereden çizildiğini gözler önüne serer. Gerçek bir barış, queer öznelerin yalnızca mağdur olarak değil; aktif fail, dönüştürücü özne ve kolektif kurucu olarak sürece dahil edilmesiyle mümkündür.

Bu bağlamda farklı ülkelerdeki deneyimler, Türkiye’deki mücadeleyi daha geniş bir çerçevede düşünmek açısından öğreticidir:

- Kolombiya’da, FARC ile hükümet arasındaki barış görüşmelerine feminist ve LGBTİ+ örgütlerin katılımı, queer öznelerin barış sürecinde etkili şekilde yer alabildiği ender örneklerden biridir. Jamie J. Hagen, bu sürecin heteronormatif sınırlarını eleştirerek, feminist barış tahayyülünün LGBTİ+’ların talepleriyle nasıl kesişebileceğini göstermiştir. Hagen’e göre, queer özneler yalnızca tanınmakla yetinmemeli; barış politikalarının aktif kurucuları olarak yer almalıdır.
- Nepal’de, 2006 sonrası anayasa yapım süreci LGBTİ+ haklarının gündeme taşındığı, anayasal eşitliğin tartışıldığı bir zemin sunmuştur. Ancak bu süreçte LGBTİ+ haklarının “kültürel uygunluk” ve “ulusal güvenlik” gerekçeleriyle sınırlandırılması, barışın çoğulcu değil, yeniden homojenleştirici bir zeminde kurulabileceğini göstermiştir.

- Güney Afrika’da, anayasal eşitlik hakları elde edilmiş olmasına rağmen, barış sonrası dönemde LGBTİ+’lara yönelik gündelik şiddet yaygın biçimde sürmüştür. Bu durum, hukuksal tanınmanın, toplumsal düzeyde şiddetsiz yaşamı garanti etmediğini; barışın yalnızca yasayla değil, radikal eşitlikle inşa edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu örnekler, LGBTİ+’ların barış süreçlerinde görünür kılınmasının yalnızca bir “temsiliyet” meselesi olmadığını; barışın içeriğini, biçimini ve dilini dönüştürmeye yönelik kurucu bir müdahale olduğunu açık biçimde göstermektedir. Barış tahayyülünün cis-hetero, ve erkek kodlarla sınırlandırılması, queer bedenin barış içinde yaşam hakkını daha en baştan dışlayan bir ontolojik mühendisliktir.

Türkiye açısından bakıldığında, **Abdullah Öcalan**’ın 27 Şubat 2025 tarihli “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı”, yeni bir müzakere süreci için olanak sunmaktadır. Ancak geçmiş deneyimlerin tekrarlanmaması için, bu sürecin başından itibaren LGBTİ+ öznelliğin kurucu bir politik aktör olarak tanınması elzemdir. Bugün Türkiye’de LGBTİ+ hareketi, çok daha örgütlü, kuramsal ve politik bir düzeye ulaşmıştır. Bu noktada queer öznellik, artık sadece dayanışma gösterilecek bir mağduriyet değil; barışı yeniden kuracak, dönüştürecek ve radikalleştirecek bir politik kapasite olarak görülmelidir.

Barış, devletlerin aralarında vardığı bir uzlaşmadan ibaret değildir. Gerçek barış, halkların, kimliklerin ve direnişlerin birlikte kurduğu çoğulcu bir yaşam tahayyülüdür. Bu tahayyül, LGBTİ+’ların yalnızca sembolik olarak temsil edildiği değil; kurucu özne olarak sürece dahil olduğu bir yeniden inşa gerektirir. Türkiye’de LGBTİ+ hareketi, savaşın hedefi, tanığı ve aynı zamanda direniş öznesi olmuştur. Dolayısıyla, bu hareketin deneyimi ve bilgisi, barışın yeniden tanımlanması açısından yaşamsal bir kaynak sunmaktadır.

Barışın queerleşmesi, yalnızca silahların susması anlamına gelmez; normların, tahakküm biçimlerinin ve cis-hetero düzenin dönüşmesini ifade eder. Bu nedenle LGBTİ+’ların barış sürecine katılımı bir “temsil” meselesi değil; epistemik, politik ve ontolojik adaletin zorunlu bir parçasıdır.

Bu bağlamda, queer bir barış tahayyülü için aşağıdaki ilkeler yol gösterici olmalıdır:

- LGBTİ+ hareketi, barış sürecine dair kendi özgün sözünü üretmeli; bu sözü masaya taşıyacak otonom, kolektif ve politik araçlarını kuralmalıdır.
- LGBTİ+ örgütlerinin barış süreçlerinde müzakere eden, söz üreten, karar alan özneler olarak tanınması sağlanmalıdır.
- DEM Parti/HDK ve toplumsal muhalefetin diğer bileşenleri, LGBTİ+ varoluşu ile dayanışmanın ötesine geçmeli; eşitlikçi ve kurucu bir birlikte mücadele zeminini güçlendirmelidir.

- Aileci faşizme, militarizme, erkek egemenliğine ve nefret politikalarına karşı ortak mücadele ve politik ittifaklar geliştirilmelidir.
- Barışın dili ve pratiği; cis-heteronormatif kodlardan arındırılmalı; arzunun, kimliğin ve bedenin özgürleştiği yeni bir toplumsallık tahayyül edilmelidir.

Barışın lubunyallaşması/queerleşmesi, yalnızca savaşın sonu değil; cis-hetero normların, inkâr siyasetinin ve tekil yurttaşlık rejimlerinin de sona ermesi demektir. Bu, çokluğun tanındığı, farkın korunduğu ve birlikte yaşamının mümkün kılındığı yeni bir yaşam biçiminin çağırısıdır. Ve artık beklemenin değil, kurmanın zamanıdır.

KAYNAKÇA

ALICI, Nisan & DAŞLI, Güneş (haz.) (2019), Toplumsal Cinsiyet Ve Barış: Geçiş Dönemi Adaleti, Hafıza ve Barış İnşası, Dipnot Yayınları.

BUTLER, Judith (2015), Savaş Tertipleri: Hangi Hayatların Yası Tutulur, (çev: Şeyda Öztürk), Yapı Kredi Yayınları.

DHAWAN, Nikita (ed.) (2014), Decolonizing Enlightenment: Transnational Justice, Human Rights and Democracy in a Postcolonial World, Barbara Budrich Publishers.

FOUCAULT, Michael (2015), Biyopolitikanın Doğuşu College De France Dersleri (1978-1979), (çev: Aican Tayla), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

HAGEN, Jamie J. (2016), "Queering Women, Peace and Security", International Affairs, 92(2), 313–332. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12551>

MBEMBE, Achille (2023), Nekropolitika, (çev: Nihan Şakar), Sub Press.

SPIVAK, Gayatri Chakravorty (2016), Madun Konuşabilir mi? (çev: Emre Koyuncu), Dipnot Yayınları.

UMUDUN EL İZLERİ: TARİHİ İKİ DEVRİMCİYLE BİR DAHA OKUMAK

Her ideolojik pozisyonun en sağlam dayanağı daima bir tarih okuması ya da anlatısıdır. Geçmişten referans almadan kendini inşa eden bir politik, ahlaki ya da toplumsal tutum yoktur. Bu durum, tarihin yalnızca kendini meşrulaştırmak için değil, içinde yaşadığımız dünya ile nasıl ilişki kuracağımızı belirlemek için de vazgeçilmez bir referans olduğunu gösterir. Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler* kitabında ulusların kendilerini basılı metinler ve ortak bir geçmiş anlatısı üzerinden nasıl inşa ettiklerini kapsamlı biçimde ortaya koyar. “Ulus-devletler yaygın biçimde yeni ve tarihsel kabul edilse de, siyasi ifadesi ulus-devlet olan ulusun kadim bir geçmişten ortaya çıktığı, daha önemlisi, sınırsız bir geleceğe doğru süzülüşü düşünülür. Milliyetçiliğin büyü, rastlantıyı yazgıya dönüştürmesidir.” Bu alıntı, geçmiş anlatısının nasıl bir maya işlevi gördüğünü ve gelecek tahayyüllerini şekillendiren bir referans olarak cemaat inşasında vazgeçilmez rolünü berrak biçimde özetler.

Anderson’a göre toplumsal aidiyet ya da cemaat olma hali tarih boyunca farklı biçimlerde var olmuştur; ancak modern ulus-devletin kendine özgü karakteri, basın kapitalizmi aracılığıyla bu aidiyetin ortak bir dil ve ortak bir zaman-mekân tahayyülü etrafında güncellenmesiyle belirginleşir.

Anderson’un çalışmasında dikkat çektiği bir diğer nokta, Latince okuyup yazan ayrıcalıklı ruhban sınıfının yanında Hristiyanlık öğretisinin mitlerini görselleştirerek kavrayan okuma-yazma bilmeyen halktır. Bu kitle, kendilerinden önceki bir geçmişe dair farklı bir giyim tarzına ya da geleceğe dair yeni tasvir biçimlerine başvurmak yerine, sürekli kendi suretlerini referans alarak görsel malzemeler üretir. Heykelerde, resimlerde ve ikonografik imgelerde halk kendisini bugünkü haliyle temsil eder; bu da tarihin kesintisiz bir neden-sonuç ilişkisi olduğu ya da geçmişle bugün arasında mesafe kuran bir tarih bilincinin o dönemde yaygın olmadığını gösterir. Bu fark, modern ulus-devlet öncesi ve sonrası tarih kavrayışları arasında, tarih anlatısının eskiye kıyasla çok daha güçlü bir toplumsal tutkal işlevi üstlendiğini kanıtlar. Tam da bu noktada, tartışmayı bizim tarih okuma ve anlatma biçimimizle egemenlerin anlatısı arasındaki fark üzerinden düşünmek, temas ettiğimiz ya da etmeyi arzu ettiğimiz kalabalığı bir “biz” haline getirmek açısından hayati önem taşır.

Zaman kavramı, bir toplumun iktidar ilişkileriyle, anlam dünyasıyla ve gündelik yaşamı örgütleme biçimiyle iç içedir. Zaman, ister çizgisel, ister döngüsel ya da bambaşka bir

forma sahip olsun, bir takım bağılıkları çağrıştırır: kutsal olana, Tanrı'ya, toprağa, ulusa, işverene, aileye... Zamanın biçimleri ve bu bağılıkların işaret ettiği nesnelerin çeşitliliği ise tarihin esnek, geçirgen ve çoğaltılabilir doğasına işaret eder.

Maruz kaldığımız ve geçmişe-geleceğe bakışımızı çoğu zaman sınırladığına dair kanıtlarına ulaşmanın hiç de zor olmadığı resmî tarih anlatısını eleştirmek için pek çok farklı açıdan kapsamlı bir tartışma yürütmek mümkündür. Ancak bu yazının amacı, resmî tarih anlatısına dair bütüncül bir eleştiri inşa etmek değildir. Burada amaçlanan, özgürlükçü mücadele deneyimlerinin çok daha net biçimde ortaya koyduğu bir iktidar kurma ve yürütme biçiminin, tarih okuma ve yorumlama süreçlerinde resmî tarih anlayışında nasıl yeniden üretildiğine dikkat çekerek ilerlemektir.

Benedict Anderson'un *Hayali Cemaatler* kitabında önemli bir dönüm noktası olarak işaret ettiği basın kapitalizminin yükselişi, Ian Hacking'in *Şansın Terbiye Edilişi* kitabında detaylı biçimde anlattığı gibi, ulus-devletlerin tebaalarını durmaksızın sınıflandırdığı, kayda aldığı ve çizelgelere yerleştirdiği yeni bir dönemin de kapısını aralar. Bu sayım ve sınıflandırma işlemleri başlangıçta vergi toplamak, zorunlu askerlik düzenini kurmak ve devletin sürdürülebilirliğini güvence altına almak amacıyla geliştirilmişse de, zamanla bu mekanizmalar yeni sınıflandırma teknolojilerini ve onları işleten karmaşık bürokratik yapıları doğurmuştur. Böylece sayma ve sınıflandırma rejimi, yalnızca devletin nüfusu yönetme pratiğini değil, bireylerin toplumu, çevresini, komşusunu ve hatta kendisini tanımlama biçimini de dönüştürmüştür. Bu rejimin en önemli sonuçlarından biri de "normal insan" kategorisinin inşa edilmesi; bu kategoriye uymayan nüfus kesimlerinin ise sayım ve istatistik aracılığıyla denetlenebilir, ölçülebilir ve hatta 'düzeltilebilir' kılınmasıdır.

Bu yeni denetim mekanizmasının en çarpıcı sonucu, insanların hem kendilerini hem de dünyayla kurdukları ilişkiyi bu sınırlar içinde tanımlamaya başlamasıdır. "Normal" sınırları içinde belirlenen toplumsal kategorilerin düşmanlaştırılması, ehlileştirilmeye çalışılması, asimile edilmesi ve bütün bunların neredeyse bir ahlaki zemin üzerinden, toplumsal bir rıza temelinde uygulanması, görünürde akıl almaz görünse de, aynı mekanizma bizim de eylemlerimizin motivasyonlarını zehirlemiştir.

Sayma ve sınıflandırma rejiminin gündelik hayatı denetim altında tutmaya yönelik yarattığı mekanizmalara örnek olarak işyerlerinde uygulanan performans ölçüm sistemleri gösterilebilir. Bu sistemler, çalışma yaşamında adil ücretlendirme ve eşitlik vaat etse de, herkesi aynılaştırılmış kriterlere sığdırma zorunluluğu açısından tam anlamıyla bir tahakküm aracıdır. Bu tahakkümün en tehlikeli yönü ise kapitalizmin ihtiyaçları emekçilerden bağımsız biçimde değişse bile, bu yeni ihtiyaçlara uyum sağlama sorumluluğunu sorgusuz sualsiz emekçilerin omuzlarına yüklemesidir. Günümüzde hızla olağanüstü önem atfeden çalışma düzeninde emekçilerin sorumluluğu artık yalnızca "nitelikli iş" üretmek değil, bunu mümkün olduğunca hızlı yapmaktır. Değişen kriterlere uyma zorunluluğuyla baş başa kalan emekçiler ise istatistiklere dayalı rıza üretme üretme mekanizmaları aracılığıyla kendilerini bu performans te-

razilerine göre yeterli ya da yetersiz olarak tanımlar.

Modern dünyada sayma ve sınıflandırmaya dayalı bu tahakküm araçlarının en belirgin ve ağır sonucu, bireyin kendisini bu ölçütler üzerinden tanımlaması ve kendi dışındaki dünyayı da böyle anlamlandırmasıdır. Bu akılcılaştırma yöntemi, istatistiğin iktidarı sürdürmeye yönelik sınırları içinde dünyayı okumaya zorlar; ölçülemeyenin yaratacağı etkiyi küçümser ve böylece yaratıcı, kurucu bir okuma ile dünyayı yeniden anlamlandırma imkânını elimizden alır.

Sayıların akılcılaştırdığı bir sistemin ürettiği rızayı bir irade yanılması olarak algılanmasını sağlayan ve bu yolla emekçileri köleleştiren düzen, sayma-sınıflandırma rejiminin yıkıcı sonuçlarına güçlü bir örnektir. Buna karşılık, bu rejimin dışından dünyayı okumanın hangi imkânları doğurabileceğine dair ilham verici bir örnek olarak *Unutulmuş Düşler Mağarası* belgeselini hatırlamak anlamlıdır.

Unutulmuş Düşler Mağarası, yönetmen Werner Herzog'un 2010 yılında yazıp yönettiği çarpıcı bir belgeseldir. Film, 1994 yılında Fransa'nın güneyinde, Ardèche bölgesinde tesadüfen keşfedilen Chauvet Mağarası'nı konu alır. Bugün *Chauvet-Pont-d'Arc Mağarası* olarak bilinen bu yer, yaklaşık 32 bin yıl öncesine tarihlenen duvar resimleriyle insanlık tarihinin bilinen en eski ve en iyi korunmuş mağara sanatlarından birini barındırır. Mağara, binlerce yıl boyunca kayaların hareketiyle kapanmış ve bu sayede hem resimler hem de mağaranın iç ekosistemi neredeyse hiç bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Belgesel çekimleri sırasında mağaranın son derece hassas yapısının zarar görmemesi için film ekibine yalnızca çok sınırlı sayıda kişi ve ekipmanla çalışma izni verilmiş, çekimler belirli bir süreyle ve kontrollü bir ortamda yapılabilmektedir. Herzog'un bu kısıtlı imkânlarla rağmen sunduğu anlatı, sadece taş duvarlara çizilmiş hayvan figürlerine ya da insan el izlerine odaklanmaz; mağaranın taşıdığı hayal gücünü, karanlıkla kurulan ilişkiyi ve insanın zamanla kurduğu karmaşık bağı da görünür kılar.

Burada mesele yalnızca bu resimleri yapan insanların bugünden ne kadar uzakta yaşadığı, ne kadar besin tükettiği, vücut ölçülerinin ne olduğu ya da kemiklerinin hangi sayılara işaret ettiği değildir. Tam tersine, *Unutulmuş Düşler Mağarası* bizlere sayıların soğuk ölçülerinin ötesinde bir hikâyeye kurmanın, insan deneyimini ölçülemeyenin alanına taşımanın mümkün olduğunu gösterir. Duvardaki her figür, sadece bir tür veri değil; bir tahayyül, bir bellek, bir toplumsal ilişki biçimi ve belki de bugünden bakan bizlere, farklı bir akıl yürütme ve dünyayla bağ kurma imkânını hatırlatan güçlü bir işaretidir.

Mağara duvarlarına işlenen figürlerde mamutlar, atlar, gergedanlar, aslanlar, ayılar gibi bugün pek çoğu ya yok olmuş ya da başka coğrafyalara çekilmiş hayvanlar yer alır. Resimlerin katman katman üst üste çizildiği, ellerin, avuç izlerinin yeni renklerle yan yana bırakıldığı bu yer, bir topluluğun kendisini hem dünyayla hem birbirleriyle ilişki kurarak nasıl anlatmak istediğine dair eşsiz bir kanıttır. Buradaki izler, çizgiler ve renkler bize göste-

rir ki geçmiş sadece tarihçilerin kayıt altına aldığı bir istatistik yığını değildir. İnsanlık deneyiminin bir bölümü, sayılara dökülemeyen düşlere, anlatılara, mitlere, kolektif oyunlara ve belki de bugünkü anlamıyla sanata emanettir.

Bugün her şeyi ölçeklere, sayılara, metriklere indirgeyen iktidar aklının tersine, Unutulmuş Düşler Mağarası insanın dünyayla ilişkisini, sayılabilir olanın ötesinde bir duyumsama, sezgi ve anlam üretme biçimi olarak hatırlatır. Mağaranın duvarlarına bırakılan eller, bugün hâlâ orada duruyor. Ve bize gösteriyor ki; tarihe bakmak, yalnızca kronolojiler, veriler, nüfus çizelgeleri çıkarmak değildir. Tarihe bakmak, bazen ellerimizi duvara dayayıp geride bir iz bırakmaktır; sayılamayanı, ölçülemeyeni anlatma cesaretini taşımaktır.

İşte tam da bu nedenle *Unutulmuş Düşler Mağarası*, resmî tarih anlatısının ve sayma-sınıflandırma rejiminin dışında başka bir zaman tahayyülü, başka bir anlatma biçimi ve başka bir “biz” kurma imkânının mümkün olduğunu hatırlatan çok güçlü bir örnektir.

Belgeselin bize ilettiği en güçlü mesajlardan biri, adının kendisinde gizlidir: *Unutulmuş Düşler Mağarası* yeni bir keşif değil, kökleri binlerce yıl öncesine uzanan bir varoluş biçimini yeniden hatırlamaya bir davettir. Bu belgesel, egemen tarih okumasının ve sayma-sınıflandırma bürokrasilerinin içinde anlamı aşınmış, içi boşaltılmış kavramların kuşattığı zihinleri özgürleştirmenin hâlâ mümkün olduğuna dair güçlü bir işarettir. Bu yüzden belgeselin adı, yalnızca bir imge değil, aynı zamanda kavramların altının boşaltılmasına karşı, muhafazakâr bir kalıcılığa saplanmadan onları yeniden ve yeniden inşa etme sorumluluğunu da hatırlatır, yol gösterir.

Brian Massumi, *Duygu Politikası* kitabında umudun anlamının nasıl bozulduğuna ve günümüzde neredeyse iyimserlikle eşdeğer hale geldiğine dikkat çeker. Massumi şöyle der: “Umudu kötümserliğin karşıtı olarak alırsak, o zaman umut etmeye geçecek gerçekten çok az şey buluruz. Oysa umut, iyimserlik ve kötümserlik kavramlarından, geleceğe dönük hüsnükuruntulu bir başarı beklentisinden, hatta sonuçların mantıksal öngörüsünden koparılabilirse, işte o zaman gerçekten ilginç olmaya başlayabilir — çünkü böylece umut şimdiye yerleşmeye başlar.”

Tam da bu yüzden, başarı beklentisinden beslenen ve gerçekte yalnızca iyimserliğe dönüşen umut, insanın zihnini sürekli sonuca kilitleyen bir mekanizmaya dönüşür. Bu da ‘olanın’ ve ‘olmaktan devam edenin’ biçimlendirilmesine dair sorumluluk alma iradesini zayıflatır.

Son yıllarda seçim sonuçları etrafında kurulan kitlesel beklenti tam da bu, iyimserlikle karıştırılan umut halinin bir yansımasıdır. Bir başarı ihtimaliyle motive olan kitleler, sandıktan çıkan sonuçları çoğu zaman yalnızca derin bir hayal kırıklığı ve müdahale edilemez bir son olarak algılamaktadır. Böylece içi boşaltılmış kavramlar, gündelik hayatımızı inşa ederken hakikatle aramıza sürekli yeni mesafeler koymaya devam eder.

Sonuç olarak, egemen tarih okumasının ve her şeyi ölçülebilir kılarak anlamı daraltan resmi ideolojilerin ötesinde bir anlam dünyası kurmanın, dünyayı farklı bir akılcılıkla kavramanın mümkün olduğuna dair elimizde Chauvet Mağarası kadar güçlü başka referanslar da var. Yakın tarihimizden, pratikleriyle pek çok devrimciye ilham olmuş, cesaret üretmiş ve Unutulmuş Düşler Mağarası’nın duvarlarındaki resimler kadar canlı bir şekilde eskiyle yeninin bağını kurabilmiş iki yiğit devrimciden söz edebiliriz: Suphi Nejat Ağırnaslı ve Sırrı Süreyya Önder.

Bu iki özel ruhun devrimci pratiği, çoğu zaman onları birer “kendini feda eden iyilik meleği” olarak görme kolaylığıyla anlatılır. Oysa Suphi Nejat Ağırnaslı ve Sırrı Süreyya Önder’in yolunu asıl özel kılan, sistem dışı bir akılcılaştırma biçimiyle hareket etmeleridir. Onları güçlü kılan şey, başkaları uğruna kendilerini feda etmiş “yüksek maneviyat sahibi” figürler olmaları değil; zihinlerini kapitalist modernitenin dayattığı imkân ve avantaj tanımlarının dışına taşıyacak bir kavrayışa sahip olmalarıdır. Nejat’ın Boğaziçi mezunu bir sosyolog, Sırrı’nın uluslararası üne sahip bir sinemacı olması, birçoğunun ‘ayrıcalık’ ya da ‘avantaj’ diye tarif edeceği şeyleri ellerinin tersiyle itmelerinden değil, bu olanakları en başından bir imkân olarak dahi görmemelerinden kaynaklanır. Tam da bu yüzden, onların pratiği bireysel iyilikten değil, kapitalist akılcılaştırmanın sınırlarının dışında bir anlam dünyası kurma iradesinden beslenir — ve aslında tüm devrimci pratiğin ortak köküdür bu. Devrimci pratikleri saf bir manevi motivasyonla izah etmek, onaylamak, yüceltmek bu pratikle “sıradan insanlar” arasına mesafe koymaktadır. Yine bu iki devrimcinin ortak özelliklerinden biri tüm pratiklerini sıradan bir devrimcinin özünde yarattığı motivasyondan menkuldür. Bu anlamıyla da devrimci mücadele de saf tutmak isteyen her bireyin çok yakınındadır.

Chauvet Mağarası’nın duvarlarında bulunan el izleri, sadece binlerce yıl öncesinden kalma somut izler değil, aynı zamanda muhafazakar olmayan bir kalıcılığın güçlü bir fotoğrafıdır. Bu el izleri, tarih boyunca değişime ve deforme olmaya karşı direnen, anlamını koruyan ve yeniden inşa edilen bir varoluş biçimini simgeler. İşte tam da bu noktada, günümüz devrimci pratiklerinin iki özel ismi, Sırrı Süreyya Önder’in sanatla ve Suphi Nejat Ağırnaslı’nın “hayal gücü iktidara” sloganıyla şekillendirdiği mücadele, bu mağaranın duvarlarındaki el izlerine benzer bir iz bırakır. Onlar, tarihsel sürecin tam da bu muhafazakar olmayan, yaratıcı ve sürekli yenilenen kalıcılığı üzerinden, hikayeyi deforme olmaya izin vermeden, güçlü bir yaratıcılıkla yeniden inşa etmişlerdir. Bu yüzden onların pratiği, yüzlerce hatta binlerce yıl süren bir direnişin ve yeniden doğuşun çağrışımını barındırır; geçmişle geleceği birbirine bağlayan bir el izi gibi, güçlü ve kalıcı bir iz bırakır.

KAYNAKÇA

Anderson, B. (2020). Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması (Çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları.

Hacking, I. (2022). Şansın Terbiye Edilişi (Çev. Mehmet Moralı). İstanbul: Metis Yayınları.

Herzog, W. (Yönetmen). (2010). Unutulmuş Düşler Mağarası [Belgesel]. Arte France.

Massumi, B (2015). Duygu Politikası (Çev. Hakan Erdoğan) İstanbul: Otonom Yayıncılık.

DEVİRİM TOPLUMA KAYBETTİRİLENLERİ YENİDEN KAZANDIRMA EYLEMİDİR!

Uygarlık kendi öz çıkar güçleri için yeni bir düzen veya devrim iken, karşıt güçler için yıkım ve karşı devrimdir. Benim için devrimin anlamı, uygarlık sisteminin sürekli olan ve uygulamalarını daralttığı ahlaki politik ve demokratik toplumun yeniden ve daha geliştirilmiş olarak bu niteliklerini kazanmasıdır.

ALİ FIRAT

Devrim kavramı ideolojik-politik, bilimsel ve felsefi akım açısından farklı farklı anlamlar içerse de en genel biçimiyle 'toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıda kısa sürede gerçekleşen köklü değişiklik' anlamında tanımlanmaktadır. Devrim kavramına esas yönünü veren belirleyici öge ise istisnasız tüm tanımlamalarında yer bulan değişim kavramıdır. Devrimler, halkların ya da toplumların değişim umudunun bir ürünü olarak açığa çıkar ve bu değişim arzusunun özelliklerine göre anlam ve biçim kazanırlar. Bu nedenle her devrim, aynı zamanda yeni bir paradigma, yeni bir yapısal ve anlamsal ilişki, yeni bir yaşam ve düzen yaratmayı amaçlar. Devrimlerde kendinden öncekini yok etme temel bir yöntem olarak belirginlik kazanır. Devlet ve iktidar aygıtını ele geçirme, dolayısıyla iktidarlaşma ve devletleşme, adeta devrimlerin olmazsa olmazı haline getirilmiştir.

Toplumu özgürleştirme iddiasındaki birçok sosyalist mücadelenin, devrimle birlikte kısa bir sürede amacına ters bir istikamette yol almaya başlaması, devrim olgusuna devlet ve iktidarın içerimlenmesiyle yakından ilişkilidir. Yakın tarih, bu konuda amacına ters düşmüş çok sayıda devrimin enkazıyla doludur. Devrimci hareketlerin son 200 yıllık deneyimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının temelinde de devlet ve iktidar aygıtlarının rolü belirleyicidir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin başarılı olmaması veya kısa sürede yozlaşmaları da yine demokratik siyaseti ve konfederal örgütlenmeyi esas almak yerine ulus-devleti daha devrimci saymalarından kaynaklanmıştır. Ortaya çıkan sonuç, hiçbir yanılgıya yer tanımayacak kadar açıktır: "Devrimler ancak anti-merkeziyetçi ve anti-iktidarcı olduklarında demokrasiye, eşit ve özgür bir topluma hizmet edebilirler". Bu nedenle toplumsal devrimler kapitalist modernitenin kalıplarına göre değil, kendi tarihsel değerlerine uygun olarak ve güncel bilimle bütünleşik bir gelişme stratejisi

izlemelidirler. Çünkü gerçek manada devrim, toplumun kendi tarihsel değerlerine uygun olarak bilgiyi ve gücü örgütlemesi, harekete geçirmesi eylemidir.

Demokratik modernite, bu anlamda iktidar ve devlet dışı bir devrim perspektifine sahiptir; onun devrim tanımında devlet ve iktidar tarzı köleleştirici yapılanmalara yer yoktur. Bunun yanı sıra devrimlerin toplumu yeniden şekillendirme-yaratma eylemi olarak yorumlanmasını da reddeder. Çünkü bu içerikteki tanımlamalar Tanrıçılık anlayışının bir ürünü ve sonucudurlar. Devrimlerin görevi projelendirdikleri herhangi bir toplum modelini yaratmak, sosyal mühendislik yapmak değildir. Bu içerikteki yaklaşımlar, sahip oldukları ideolojik muhtevasının gereği özünde yeni sermaye ve iktidar tekerlerini oluşturma operasyonları olarak yaşam bulurlar. Toplumun tanrısal yaratımlığa ihtiyacı yoktur; toplumun ihtiyacını duyduğu şey, toplumun ahlaki ve politik işlevini yerine getirmesini engelleyen unsurla mücadele olmalıdır. Bu nedenle devrimler, demokratik modernite açısından ancak toplumun ahlaki ve politik işlevini özgürce sindirmesi ve yerine getirmesi katı bir biçimde engellendiği zaman başvurulacak toplumsal eylem biçimleridir. Devrimler yeni toplumlar, uluslar ve devletler yaratmak için değil ancak ahlaki ve politik toplumu özgürce işlevine kavuşturmak için geliştirildiğinde toplumca meşru kabul edilebilir ve kabul edilmelidir. Meşru yol ve ahlaki-politik dokuya mal edilmeyen toplumsal gelişim olarak gerçekleşen değişimi toplumsal doğanın kendisi olarak değerlendirmemek gerekir. Toplumlar yaratılmaz, yaşanır.

Toplumun demokratik siyaset yapma olanaklarından ve ahlaktan yoksun bırakıldığı yerde devrim sorunu elbette ki bu temel niteliklerin yeniden kazanılması sorunudur. Sorun bu temelde konulunca, haliyle siyasi program, stratejik ve taktik mevzilenmeler, doğru pratik adımlar da buna göre belirlenecek ve bilinen İslami, milliyetçi ve reel sosyalist devrim anlayışlarından farklı bir devrim zihniyeti şekillenecektir. Demokratik modernitenin devrim anlayışı çoklu ve çok biçimlidir. Kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyasından ve yaşam tarzından kurtulma devrimi olması itibarıyla bir zihniyet ve yaşam tarzı devrimidir. Kadının mülkleştirilme ve cinsel nesne haline getirilerek sömürülme durumundan çıkması, özgürleşmesi eylemi olarak bir kadın devrimidir. Ulus-devletlerinin baskısı altında varlığı inkar edilip gelişmeleri engellenmiş, soykırımdan geçirilmiş kültür ve kimliklere özerk ve özgür yaşam yolu açması itibarıyla de bir kültür ve kimlik devrimidir. Kapitalist saldırganlık altında tahribata, bozuma uğratılmış toplumsal ilişkilerin yeniden kurulması açısından toplumsal ilişkileri yeniden inşa devrimidir. Gençliği gerontokrasinin gölgesinden çıkararak devrimin öncü gücü ve kadınla birlikte temel inşacısı konumuna getirmesiyle bir gençlik devrimidir. Kadınlar ve gençler kadar çocukları da kapsamayı, iktidar ve devlet dışında kendi toplumsal öz değerleri doğrultusunda yetiştirme ve eğitim görme imkânı yaratmasıyla da bir çocuk devrimidir. Burada devrim hiçbir şeyi yeniden yaratmaz; var olan ancak tarihsel gelişim sürecinin bir evresinde uygarlık güçlerinin müdahalesi sonucu akamete uğratılmış olan öz değerleri doğrultusunda yeniden inşasına, kurulmasına yardımcı olur. Buna göre devrim, toplumun kendisine kaybettirilenleri yeniden kazanma ahlaki ve eylemidir.

Demokratik modernite paradigması, devrimlerin dönüşümdeki rolünü de genellikle abartılı görür ve bunun kaynağında rolün yanlış çözümlenmesinin yattığını belirtir. "Temel dönüşümleri devrimler değil, sistem farklılıkları gerçekleştirir. Dönüşümler ancak dahil oldukları sistem içinde anlamlı değişikliklere yol açabilirler" tezini ortaya atar. Bu tarz yaklaşım, bir taraftan bizleri devrimlere abartılı anlamlar yüklemekten alıkoyarken, diğer taraftan sistem analizleri temelinde daha gerçekçi ve bütünlüklü bir kavrayışa yönelmemizi sağlar. Uygarlıkçı modernist sistemlerle tarihsel toplumcu sistem arayışları arasında geçen mücadeleyi kavramak, devrimlerin ve devrimcilerin oynayabileceği gerçek rolü belirlemek açısından önemlidir. Ali Fırat buna devrimci kahramanlık eylemlerini de dahil eder:

Devrimci kahramanlık ahlaki ve politik topluma yaptığı katkılarla anlam bulmalıdır. Bu anlamı taşımayan her tür eylem, çapı ve süresi ne olursa olsun, devrimci toplum kahramanlığı olarak tanımlanamaz. Toplumda bireylerin rolünü olumlu anlamda belirleyen, ahlaki ve politik toplumun gelişimindeki katkılardır.

Ahlaki ve politik doku ve organların çalışması kadar toplumu özgürleştiren, özgür tutan başka bir belirleyici dinamik söz konusu olmadığına göre, devrimlerin ve devrimci kahramanların rolü de ahlaki ve politik topluma yaptıkları katkı oranında belirlenmelidir.

Demokratik modernitede yaşam alışkanlığı bir bütündür. Bu nedenle devrim sorununu yaşam ve eylem bütünlüğü içerisinde ele alır. Devrimci için devrim öncesi ve sonrası biçiminde değerlendirilebilecek farklı yaşam biçimleri yoktur. Eylem insanı olmayı teorik yaşamına, söylem ve eylemine yansıtmayan kişiye devrimci denmez. Böyle bir fikir-zikir-eylem bütünlüğü sergilemeyenlerin devrimci militanca bir yaşamı olamaz. Nasıl ki toplumun sorunları açık bir bütünlük arz ediyorsa, devrimin ve devrimcinin de tüm söylemleri ve eylemlerinde siyasi programı, strateji ve taktik planlamayı iç içe geliştirmeleri ve uygulamaları gerekir. Teori ve pratik arasında kopukluk, parçalılık, kesintililik, güç getirememesi vb. türden haller devrimci militanlığın değil, devrimcileşmemiş ve militanlaşmamış, iddia yitimi yetmez kişiliğe ait hallerdir. Kuşkusuz, "Devrimcilik zor bir iştir, ancak zor olduğu kadar da özgürlüğü ve toplumsallığı yaratma mücadelesindeki en değerli ve anlamlı iştir. Bu nedenle her şeyden önce tutku düzeyinde inşasına giriştiği ahlaki, politik ve demokratik topluma bağlanmayı, mülk olmayı ve mülk edinmeyi amaç edinmiş sahte yaşam alışkanlıklarından keskin bir kopuşu gerektirir". Zira devrimci insan, dava insanıdır. Tek başına kalsa da hayatla meselesi olan insandır. Dolayısıyla hayatı ciddiye almak ve hakikate bağlı yaşamak, onun için bir varoluş gerekçesidir. İçerikten yoksun bir biçimselliğe zamandan kopuk bir yüzeyselliğe takılıp kendini bırakmayı, bencilliği ve sahteliği yaşamaktansa zamanı kendi oluşunun eylemi haline dönüştürerek var olmayı tercih etmek onun en ayırt edici özelliğidir. Bu özellik olmaksızın varlığın kendi olma bilinciyle duygu ve düşünce gücünü iradeleştirmesi mümkün olmaz.

Bu anlamda demokratik modernite devrimini, kapitalist sömürgeci anlayışın sevgiyi katletme ve sevgisizliği geliştirme pratiğine karşı yöneltilmiş bir sevgi ve eylemi, sevgiyi yeniden var etme devrimi olarak değerlendirmek isabetli olacaktır. Demokratik modernite devrimi gerçek bir sevgi devrimidir. İnsanın en insan olan yanını, yani özgürlüğünü esas alması ve özgürlüğü tüm toplumlar bakımından yaşanılması gereken varoluşsal bir süreç olarak değerlendirilmesi bunun en açık göstergesidir. Devrimci militanı mücadeleye ve devrime yönelten de bu güçlü eşitlik, demokrasi ve özgür insanlık sevgisidir. Ernesto Che Guevara'ya "Alay konusu olsam da söyleyeceğim, gerçek devrimcinin kılavuzu güçlü sevgi duygularıdır. Bu niteliği taşımayan gerçek bir devrimci düşünmek imkansızdır" sözlerini söyleten de bu sevgiden başka bir şey değildir. Karl Jaspers'ın "İnsan ilişkilerinin kaynağında, insan vicdanının derinlerinde sesi hiç bastırılmayan evrensel bir yürek çarpıyor, kulağı sağır olmayanlar için: Mücrimin saldırısı, küstahlığı karşısında ya da fiziksel varoluşu tehdit eden yaşama şartlarında ya mazlumla birlikte yaşamayı kabul edersen ya da onunla birlikte ölmeyi" tarzında ortaya koyduğu çağrı da aynı sevginin dışı vurumu ve devrimci militanın evrensel yüreğine vurgu yapan bir sestir. Devrimciliği "marifet ve hakikat sahibi militanın toplumunu savunma bilinci ahlakı ve eylemi" olarak tanımlayan Ali Fırat, bu seslere insan ilişkilerinde sevginin yeniden tesis edilmesi anlamına gelen demokratik ulus çözümü ile en güç ve büyük katkıyı yapar. Devrimciliği sevgiyle özdeş bir ilişki içerisinde ele alınması, en değerli toplumsal görev ve özgürleştirici eylem, iş ve emek olarak nitelendirilmesi de yine kaynağını buradan almaktadır. "Toplumumuza, yaşama yönelik sevgi yoğunluğunuz ne ise, devrimcilik yapma arzunuz da buna göre gelişir. Bizi daha çok devrimcilik yapmaya zorlayan şey, bu gerçeklikten başka bir şey değildir" derken de devrimci militan ve sevgi ilişkisinin özgürleştirici, inşa edici ve kurucu niteliğine işaret eder.

Hakkında hüküm verilmiş bir insan olarak devrimci militanın varlık sebebi devrim yapmaktır. Devrimcinin tek bir ilgi alanı, tek bir düşünce ve tek bir tutkusu vardır, o da devrimdir. Devrim, devrimcinin kendini yeniden kurduğu, kolektif zekâ ve enerji haline gelerek alışkanlık kazandığı dinamik bir süreçtir. Devrimci süreç devrimcinin oyun kurucu ve oyun bozucu özelliğiyle devrim kazandığından, devrimci aynı zamanda ve özellikle stratejik düşünen ve stratejik hareket eden bir militandır. Bu nedenle demokratik modernite, devrimi bir sevgi eylemi olarak tanımlarken militanı duygu ağırlıklı yaklaşımlardan, "duygu devrimciliğinin" tuzaklarına düşmemesi için uyarır. Hakkında hüküm verilmiş devrimci militan, basit yaşam alışkanlıklarını kapılmış bir insan gibi değil, bir devrimci gibi yaşar. Peki bir devrimci gibi yaşamak ne demektir? Tepeden tırnağa ilgi ve duyarlılık, uyanıklık ve akışkanlık kesilmek demektir. Yaşamı iddiasız ve iradesiz ele almamak, emeksiz ve çaresiz karşılamamaktır. En amansız anlarda dahi düşünceden kopmamak; zamanı sabrın ve zekanın keskin öngörüsüyle, keskin vuruş tarzıyla kendine mal edebilmektir. Yaşam tutkusu ve coşkusu aşk derecesinde olmak; kendini amaçsız ve hedefsiz tanımlamamaktır. Duygularına yenik düşmüş, soğukkanlılığını yitirmiş, akıl ve mantık gücü zayıflamış insan, iddia ve iradeyle işlenmiş devrimci militan yaşama güç

getiremez. Yenilgili, hep vurulan konumda bulunan devrimciliğin temelinde başta duygularına yenik düşmüş devrimcilik vardır. Böyle bir devrimcilik ile devrim yapılamayacağı açıktır. O halde daha çok devrimcilik ama gerçek anlamda devrimcilik yapmaya ihtiyacımız var. "Devrimcilik yapmadan yaşayamayız; çünkü devrimci yaşamın olmadığı yerde, önümüzde sadece biyolojik yaşam kalır. Biyolojik yaşam tercihi ise, kaçınılmaz bir biçimde bizi faşizme, faşist yaşam anlayışına götürür. Çünkü tek başına biyolojik yaşam faşizm üretir. Faşizm, sahte ve kof bireysellikler dünyasıdır. O dünyada adalet ve özgürlük, topluma karşı sevgi ve tarihsel sorumluluk yoktur. Küçük insanların maddiyata boğulmuş küçük çıkarlar dünyası vardır. Hiçbir gerçek insani değer taşımayan böyle bir ruhsuzluğu biz yaşamayacağımıza göre yönümüzü her zamankinden daha fazla devrimciliğe vermeliyiz".

Demokratik modernite militanları, devrimi her şeyden önce bir anlam ve anlamlandırma, anın etkinliği kapsamında toplumun özgürlük, eşitlik, demokrasi ve adalet değerleri temelinde kendini yeniden inşa eylemi olarak görür. Toplumun yeniden inşası eylemi olarak devrim, ilk ve temel inşasını devrimci militanda bulur. Marcuse'un "Amaçlarımız değerlerimiz, kendimiz ve ahlakımız, kendimize ait olan ahlak, hareketlerimizde görülmelidir. Yaratmak istediğimiz yeni insanlar -tam da burada ve şu anda bu insanlar- olmaya çalışmalıyız" biçimde tanımladığı yaklaşım, aslında tam da demokratik modernite militanlığının gerçekleşme biçimini dile getirir. Toplumsal hakikat sevgisi ve başarma tutkusuyla donanmış militan devrimi önce kendinde başlatır. Önce kendi zihninde, bilincinde oluşmuş alışılmış kalıpları, duvarları yıkmakla, potansiyel enerjisine hareket kazandırmakla işe başlar. Kendini demokratik modernitenin amaç ve değerleri doğrultusunda etik ve estetik kazanmış söz ve eylem gücü haline getirir. Bu da derin dönüşüm ve değişim çerçevesinde, zihinsel bir güç ile duygusal ve manevi anlamda kendimizi yeniden kurmamız, yapılandırmamız anlamına gelir. Çünkü devrimle biz, anlamlı yaşamın yolunu açıyor, yeni bir anlam yaratıyor ve bu anlamı yaşama katarak kendimizi yeniden oluşturuyoruz. Devrim halinde olmak, kendin her açıdan yeniden kurmak, yapılandırmak ve etkileşim içerisinde yeni bağlar, bağlamlar oluşturmaktır. Demokratik modernite çizgisinde devrimci militanlık, "biçim ve özde, amaçta ve etkide birlik ve bireyselliğin de kendine yeterlilik" ilkesi temelinde devrimi gerçekleştirmektir.

DÜNYADA ADALET: İSLAM VE SOSYALİZM SENTEZİYLE DEVRİMCİ MÜCADELE

Islam ve sosyalizm kelimeleri, asırlardır ayrı kümelerde yer almış gibi gösterilse de bu iki düşüncenin temelinde insanlık onuru, eşitliği ve adaleti öne çıkardığı görülür. Sol fikriyat, yıllardır ezilen sınıfların ve halkların özgürlüğünü, sömürü çarklarının yok olmasını ve emeğin yüceliğini savunmuştur. İslam da özellikle Kur'an'da belirtilen ilkelerde, adaleti, eşitliği, paylaşımı ve zalime karşı mücadeleyi emreder. Bu yüzden, bu iki kümenin kesişim kümesi, yeni bir siyasal ve toplumsal inanın inşasına katkı sunacaktır¹.

Bu yazıda, İslam'ın ana kaynaklarına, tarihselliğine ve modern yorumlarına dayanarak, sosyalist düşünceyle nasıl bir sentez kurulabileceğini anlatmak amaçlanmaktadır. Bu konunun yanı sıra, Kürt Özgürlük Hareketi'nin İslam'la kurmaya çalıştığı kendine has ilişki biçimi aracılığıyla, demokratik İslam ve İslami sosyalizm arasında kurulan paralel düşüncelere değinilecek, günümüz seküler sol görüşlerin dar sınırlarını dönüştüren yeni bir düşünce imkânı aralanacaktır.

Kur'an'da Adalet, Mülkiyet ve Emek Ayetleri

Kur'an'da en çok değinilen temel ilkelerden biri adalettir. Adalet, sadece şahsi bir erdem değil; toplumsal düzenin üzerine kurulması zorunlu bir ilkedir. "Şüphesiz Allah adaleti, ihsanı ve yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve azgınlığı yasaklar. Düşünesiniz diye size öğüt verir." (Nahl, 16/90). Bu ayet, İslam'ın hem bireysel hem toplumsal düzeyde bir adalet sistemi istediğini açıkça ortaya koyar².

Mülkiyet meselesine gelince, Kur'an'da malın ve mülkün asıl sahibinin Allah olduğu birçok yerde değinilmiştir: "Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır." (Bakara, 2/284). Bu, insanın mutlak mal sahibi olmadığını, insanın yalnızca emanetçi olduğunu belirtir.

Mülk biriktirmeye değil, onu paylaşmaya teşvik edicidir: "Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanları acı bir azapla müjdele!" (Tevbe, 9/34).

Kur'an, emeğin kutsiyetini de vurgular: "İnsan için ancak çalıştığı vardır." (Necm, 53/39). Faiz yasaktır, para kazanma yollarının helal ve adaletli olması farz kılınmıştır³. Bu yaklaşım, kapitalist dünya düzeninin temelleri olan faiz, spekülasyon ve mal birikimi üzerinden para kazanmayı keskin söylemlerle yasaklar ve reddeder.

Sosyalist düşünce, emeğin bazı sınıflar tarafından sömürülmediği, sınıfsız ve eşitlikçi bir toplum yapısı hayal eder. Bu görüş, İslam'ın adalet ve paylaşım ilkeleriyle son derece paraleldir. Kur'an'da geçen "ki o (servet), içinizden sadece zenginler arasında dolaşan bir servet olmasın" (Haşr, 59/7) ayeti, servet toplanmasına karşı açık tehdittir. Bu, sosyalistlerin de savunduğu gelir dağılımı adaletine paraleldir.

İslam'da da mal ve mülk, kullanım hakkına dayalıdır; servet üzerinde sonsuz yönetim hakkına değil, gereksinimler kadar bir hak söz konusudur. Sosyalizmdeki üretim organlarının kamusal denetimi, İslam'da "kamu yaran" konusuyla eş değerdir. Maalesef bu paralellik, her zaman pratikte karşılık bulamamıştır. Sol kesimin İslam'a mesafesi kadar, muhafazakâr yapının da sol fikirlere karşı olan fobisi, bu sentezi geciktirmiştir.

Cinsiyet Eşitliği: Kuran ve Demokratik İslam

Demokratik İslam fikriyatı, cinsiyetlere biçilmiş rolleri tarihsel geleneğin ötesinde, Kur'an'ın temeline ve adalet ilkesine dayandırarak yeniden yorumlama uğraşındadır. İslam'ın ilk yıllarındaki toplumsal devrimi değerlendirirken kadının özgürleştirici rolünü vurgulamadan geçemeyiz: "İslam'ın kadın anlayışı, onu ne erkeğin eğlencesi yapan Batılı anlayışa ne de tamamen yok sayan geleneksel bakışa benzer. Kadın, bilinçli bir varlık olarak tarihi sorumluluk taşır." İslam'a göre kadın, toplumun entelektüel ve siyasal gelişiminde asli bir aktördür; onun edilgen değil etken konumunda olması, İslam'ın devrimci ruhuyla bağdaşır.

Kur'an'da kadın ile erkeğin yaratılışı konusunda da eşitlikçi bir dil yapısı dikkat çeker: "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan Rabbinizden sakının..." (Nisâ, 4/1). Bu ayet, kadının erkeğin arkasından ya da ona hizmet etmek için yaratıldığı şeklindeki ataerkil ve cahiliye döneminden kalan, devrime boyun eğmesine rağmen eski adetlerinden vazgeçmeyen, kadını bir sömürge olarak gören anlatılara karşı açık bir reddiyedir. Ayrıca, Ahzâb 35. ayetinde kadın ve erkek müminlerin aynı erdemlerle yüceltilmesi, bireysel sorumluluk ve ödül anlayışı açısından mutlak bir eşitlik durumu olduğunu gösterir.

Kur'an'da kadın ve erkeğin toplumsal dayanışmasını ifade eden şu ayet de dikkat çekicidir: "Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridir; iyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar..." (Tevbe, 9/71). Buradaki veli kelimesi yalnızca korumayı değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal ortaklığı da içerir, dolayısıyla kadını da yönetim ortağı yapar.

Demokratik İslam, kadının toplumsal alanda geri planda bırakılmasına değil, onun tüm doğal haklarıyla birlikte tarih sahnesindeki yerine tekrardan dönmesine dayanır. Kur'an'ın adalet anlayışı (Nahl, 90) ve zulmü yasaklayan temel ilkesi, cinsiyet eşitliğini ve kadının toplumun her alanında olmasını engelleyen her türlü yapının karşısında direnişi ve isyanı gerektirir. Bu hem Kur'an'ın ruhuna hem de İslam'ın özgürleştirici özüne sadık kalmanın bir yoludur.

Bu tarz konularda eleştirilerin hedefinde olan birçok ayet bulunmakta ancak bunları İslam'a yöneltilen genel eleştirilere cevap konulu ayrı bir yazıda ele alıp cevaplamak bu yazının içeriğinde sapa olmaması hususunda daha uygundur.

İslam'ın Erken Tarihinde Toplumsal Durum ve Yönetim

Hız. Muhammed'in Medine'de oluşturduğu/dönüştürdüğü toplum, toplumsal dayanışma ve adaletin net bir delilidir. Medine Vesikası, Müslümanlarla Yahudiler arasında imzalanmış çok hukuklu bir toplum sözleşmesidir. Mülkiyet anlayışı, toplumsal faydayı önceleyen bir anlayışla oluşturulmuştur. Ganimetlerin beşte biri kamuya, geri kalanı ise ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır (Enfal, 8/41).

Hız. Ömer'in yönetim döneminde toprak reformu yapılmış; kazanılan topraklar bireylere değil, devlete yani topluma bırakılmıştır⁴. Bu işleyiş, bugün kamusal mülkiyet olarak nitelendirdiğimiz sistemin önceki örneklerinden biridir. Her ne kadar sosyalizm gibi kavramlara asırlarca uzak olursa da sosyalist görüşe paralel birçok uygulama açıkça görünmektedir.

Sistem İçi Dindarlık Eleştirisi

Din, mevcut durumu meşrulaştıran bir araç değil; toplumu dönüştüren bir güçtür⁵. İktidarların kurumsallaştırdığı dindarlığa karşı, halkın ve ezilenlerin İslam'ı savunulmalıdır. İslam sanılanın aksine bağınaz ve sınıfsal bir din değil devrimci, eşitlikçi ve özgürlükçüdür.

Günümüzde İslam, birçok coğrafyada yöneten sınıfların araçsallaştırdığı bir ideolojiye ve sömürü aracına dönüşmüş durumda. Cami minberlerinde yapılan sözde vaaz gerçekte sistem propagandaları, mevcut düzeni meşrulaştırmak için kullanılır hale gelmiştir ve bu sebeple camiler Allah'ın evi olmaktan çıkartılıp o dönemin ve yerin tağutunun propaganda ve manipölasyon yeri olmuştur. Bunların yanı sıra faizle çalışan bankalara "dini" isimler verilmesi, kapitalizmin dayattığı tüketme kültürünün dindar kimliklerle reklamının yapılması bu yozlaşmanın dışavurumudur.

Oysa Kur'an, sadece sabredenleri değil; zalime karşı duranları da över: "Zulmedenlere meyletmeyin, yoksa size ateş dokunur" (Hud, 11/113). Bu yüzden, gerçek İslam ile kapitalist dindarlık arasında uzlaşmaz bir çatışma vardır.

Kürt Özgürlük Hareketi: Demokratik İslam ve İslami Sosyalizm

Kürt Özgürlük Hareketi'nin dinlere ve özellikle İslam'a bakış açısı, Türkiye solunun klasik laiklik fikriyatından ayrılır. Sayın Abdullah Öcalan'ın "Demokratik İslam" yorumu, İslam'ın ilk dönemindeki toplumsal adaletin ruhunu tekrardan yorumlamaya dayanır⁷. Bu yaklaşım, halkın değerlerini kesin bir şekilde reddetmemiş aksine toplumla yakın temas kurup, İslam'ın ahlaki ve toplumsal değerlerini sol bir sentezle bütünleştirmeyi hedeflemiştir.

Hareket, dinin toplumdaki yerini ve önemini kabul eder; onu reddetmek ve dışlamak yerine, toplumcu bir yoruma dönüştürmeye çalışır. Bu yönüyle Ali Şerîatî'nin çizgisine yaklaşıp. Kürdistan halklarının dini hassasiyetlerini görmezden gelmeyen bu çizgi, sol siyasetin dinle barışmasının gerekliliğini, hatta birlikte yeniden üretilebileceğini vurgulamaktadır.

Demokratik İslam: Bir Toplum Hayali

Demokratik İslam, İslam'ın eşitlik, mülk paylaşımı ve adalet ilkeleriyle sosyalizmin sınıfsız toplum idealinin senteziyle doğar. Bu, ne seküler solun İslam ve din fobikliğine, ne de geleneksel İslamcılığın kapitalist sistem ve sömürü yanlısı anlayışına yakındır. Bu, üçüncü bir yolun temelini inşasıdır.

Bu tasavvurda cami hem ibadet yeri hem de komün medisidir. Zekât, sadece şahsi sadaka değil; kamuda yeniden bir paylaşım ve dağıtım aracıdır. Kur'an, sadece anlamadan okunacak ve evlerdeki rafların en üstüne konup tozlanacak bir kitap değil; sosyal adaleti tesis edecek bir hayat rehberidir.

Sonuç: Yeni Bir Tavır, Yeni Bir Yol

İslam ve sosyalizm, yeryüzünde adaleti sağlamak isteyen iki yoldur. Biri vahiyden, diğeri tarihsel analizden beslenir. Değişik yollardan tek hedefe ulaşmaya çalışırlar: zulmün karşısında mücadele verilmesi ve ortadan kaldırılması, emeğin kutsiyeti, eşitliğin sağlanması...

Bugün, bu iki geleneği birleştiren yeni bir dil inşa etme zorunluluğundayız. Ne dinin araçsallaştırıldığı hacı, hoca, şeyhlerin aracı haline getirilip tanrıdan medet bekleyen modern putperest bir muhafazakârlığa, ne de toplumun değerlerinin hiçe sayıldığı elitist bir solculuğa mahkûmuz.

Demokratik İslam, sadece teorik bir fikir değil; insanlığın vicdanı için bir zorunluluktur. Ve bu vicdan, Kur'an'ın adalet çağrısıyla, emekçinin haykırısıyla, halkların görkemli direnişiyle şekillenmelidir.

KAYNAKÇA

¹ Şeriatî, 1984; Eliagık, 2012.

² Kur'an-ı Kerim, Nahl 16/90.

³ Necm 53/39; Tevbe 9/34.

⁴ Ömer dönemine dair uygulamalar için bkz. Eliagık, 2010.

⁵ Şeriatî, 1984; 2000.

⁷ Öcalan, 2011; 2012.

ÇÖZÜMDE ISRAR: BİR MUHATAP ARIYORUM

Tarih, farklı ideolojilerin kendi perspektiflerinden tanımlandığı dinamik bir olgudur. Birçok farklı vurguya sahip yaklaşımlar arasında, tarihi bir devinim olarak ifade eden “demokratik modernite güçleri ve kapitalist modernite güçlerinin mücadelesi” tanımı anlamlıdır. Bu mücadeleler dönem dönem farklı karakter ve dinamiklerle ilerlemiş, tarihin bu iki kolu biri demokratik modernite nehri bir diğeri kapitalist modernite nehri yer yer karşılaşmış, birbirini aşmış veya ters akışlara meyletmiştir. Bu karşılıklık halinin özeti olan güçler arasındaki mücadeleler farklı metod ve yollarla sonuçlanmıştır. Güçler yer yer karşı karşıya geldiği alanları direniş ve savaş alanlarına gevirmiş, yer yer onurlu bir uzlaş temelinde mücadeleleri yeni boyutlara taşımış, sonuçlandırmıştır. Mücadelelerin sonuçlandırılarak boyutlandırıldığı önemli ve başat yollardan biri güçler arasındaki uzlaşma ve görüşmelerdir.

Ortadoğu tarihsel olarak bu mücadelenin hem ilk örneklerine hem de gıkışın yaşandığı/yaşanacağı kaos aralıklarına sahne olmuştur. Demokratik modernite güçleri ve kapitalist modernite güçlerinin ilk karşılaşmasını yaşandığı mekan olan Ortadoğu, belki de anahtarın kaybedildiği yerdir. Kadının erkekle, kadının yaşamla, kadının kadınla, insanın doğayla, insanın toplumla, Tiamat’ın Mardukla, İnanna’nın Enkiyle, insanın bütün toplumsal ilişkilerle mücadelelerine tanıklık etmiştir. Ortadoğu son 50 yılda kürt halkının son isyan hareketi olan PKK Partiya Karkerên Kurdistan - Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ve Türk ulus devleti arasındaki mücadeleye de tanıklık etmiştir. Kürt halkının son elli yıldaki direniş tarihi ve PKK’nin ortaya gıkışı bu uzun tarihsel hattın bir kesitini oluşturmaktadır.

Badiou’ya göre hakikat, egemen söylemin dışında ve karşısında baş gösterir, bu anlamda tarihi anlamak için demokratik modernite güçlerine ait mücadelelerin gıkışını, serpilmesini, yeni boyutlara taşınmasını, sonuçlandırılmalarını da iyi değerlendirmek gerekir. Kürt halkının özgürlük mücadelesi, devletin tanımadığı bir varoluşun hakikat olarak belirmesidir. Barış, bu hakikatin tanınması ve toplumsallaşmasıyla mümkün olabilir. Kürt sorunu, devlet ile Kürt halkı arasında “ara”nın tarihsel olarak kapatıldığı bir çatışma hali, alternatif bir siyasal varoluşun tanınması ve kurumsallaştırılması meselesidir. Dolayısıyla çatışma çözümü barışın hakikate dayalı bir biçimde toplumsallaşması, bu tarihsel momentin asli sorumluluğudur. Kimi demokratik modernite güçlerinin lehine kimi kapitalist modernitenin yaşlı kurnaz erkeği lehine sonuçlanan bu mücadelelerin geldiği noktada PKK ve Türk ulus devleti arasındaki çatışmanın nasıl sonuçlanacağına dair tarihsel bir eşiğe tanıklık etmekteyiz.

Makalenin giriş bölümünde ekim 2024’ten bu yana yaşananlara dair özet politik bir değerlendirme

sunulacak, ikinci bölümde dünya çatışma çözümü literatüründe yer alan kavramlar, başmüzakericilik bağlamında tartışılacaktır Kürt sorunun çözümüne dair ilerleyen süreç üzerinden ele alınacak ve son bölümde de başmüzakericilik ve başmüzakericiliğin rolü ve önemi tartışılacaktır.

Çözüm Arayışlarının Güncel Seyri

1 Ekim 2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışında (TBMM) MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin DEM Parti sıralarına uzattığı el ve resepsiyonda ifade ettiği *"dünyanın her tarafında barışı savunurken ülkemizde de iç barışı sağlamalıyız"* sözleri ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın *"iç cepheyi güçlendirme"* çağrısı olası bir çözüm süreci tartışmasını tetiklemişken 22 Ekim 2024'te Bahçeli'nin *"Tecridi kaldırılсын, gelsin DEM Grubu'nda konuşsun"* açıklamasıyla gözler bir kez daha PKK lideri Abdullah Öcalan'a çevrildi. Kimsenin beklemediği bu açıklamaların iki önemli boyutu vardı: ilki, Öcalan'a 43 aydır uygulanan mutlak iletişimsizlik hali tecridin kabulü, ikincisi, Türk ulus-devletinin Kürt sorununu çözüm adresi olarak TBMM'yi işaret etmiş olması idi.

Tartışmalar sürerken 23 Ekim'de PKK lideri Öcalan'la yapılan ilk temas sonucu kamuoyuna aktarılan *"Bu sorunu şiddet ve silah zemininden siyasi ve hukuki zemine çekecek teorik ve pratik güce sahibim"* açıklaması, çözüm yönünde önemli bir adım oldu. Bir sonraki görüşme tecrit altında tutulan PKK lideri Abdullah Öcalanla 2 ay sonra gerçekleşebildi. ABD yeni başkanın seçildiği, Suriye'de Baas Rejimi'nin devrildiği, Türk devletinin Tigris Barajı'nda Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi'ne yönelik saldırıların yoğunlaştığı ve sonuç alınamayan iki ayın ardından PKK lideri Öcalan ile 28 Aralık'ta Pervin Buldan ve Sırrı Süreyya Önder'den oluşan Dem Parti İmralı Heyeti bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmenin ardından heyet 7 maddelik bir açıklama yayımlandı. Sürece dair birçok önemli vurguya sahip bu görüşme ile siyasi bir heyetin PKK lideri Öcalan'ı ziyaret edebilmesi sürecin siyasi karakter kazanmaya başladığı ilk andı.

Sürecin siyasi karakter taşımaya başlaması ile Dem Parti İmralı Heyeti Öcalan'ın siyasi ve hukuki çözüm zemini olarak işaret ettiği TBMM'de yer alan siyasi partilere ziyaretlerde bulundu. Dem Parti İmralı heyeti aracılığı ile siyasi partilere tek tek mesaj yollayan Öcalan, siyasi atmosferin bir çözüme ne kadar hazır olduğunu bir yandan anlamaya çalışıyor bir yandan da bu partilere gönderdiği mesajlarda her birine dair görüş ve önerilerini ayrı ayrı iletiyor ve sunabilecekleri katkıya dair onlara önerilerini sunuyordu.

TBMM başkanı Numan Kurtulmuş'a gönderdiği mesajda Koçgiri İsyanı'nın ardından kurulan meclis komisyonunu hatırlatarak 1921 anayasasının kurucu rolüne işaret ederken, Cumhuriyet Halk Partisi'ne gönderdiği mesajda cumhuriyeti kuran parti ikinci yüzyılda cumhuriyeti demokratik kılmakta da yer almalıdır diyor, Yeniden Refah

Partisi'ne gönderdiği mesajda Necmettin Erbakan'ın 1995'te kendisine yazdığı mektubu hatırlatıyor ve oğul Erbakan'a tarihi bir tanıklığı işaret ediyordu. İmralı'da titiz bir çaba ile her siyasi partiye geldiği gelenek ve mücadeleden atıflarla mesajlar gönderen Öcalan'ın sürece bu denli güçlü katılımı ve inancı umut yaratırken devlet ve iktidarın tek taraflı söylemleri ise kamuoyunu tedirginliğe sürüklemeye devam ediyordu. Tüm bulandırma ve zemin kaydırma çabalarına rağmen PKK lideri Öcalan sürecin ilerleyeceği noktaları hem metinleri hem de çalışmaları ile gösteriyor, anlam ve umudu topluma taşırmaya çalışıyordu.

Öcalan'ın Siyasi Müdahaleleri ve 27 Şubat Çağrısı

28 Aralık ve 22 Ocak görüşmesi'nin ardından Öcalan, siyasi partilere, TBMM Başkanı'na ve hareketin farklı yapılarına mesajlar göndererek sürecin gelişimini yönlendirmeye başladı. DEM Parti heyetinin aktardığı geri bildirimler sonucunda Öcalan, 27 Şubat 2025 tarihinde genişletilmiş bir heyetle gerçekleştirdiği görüşmede "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı"nı kamuoyu ile paylaştı.

Çağrı PKK'nin kuruluş dönemi şartları ve siyasi durumuna işaret ederek başlıyor, PKK'nin hedeflediğinin Kürt varlığına yönelik imha ve inkarın durdurulması olduğunu söylüyordu. PKK'nin hedefe ulaştığını deklare ederek örgütü kongresini toplayıp tüm yapıları ile kendini feshetmeye çağırıyordu. Silahların bırakılmasının ötesinde barışın sağlanmasının yolunun da demokratik toplumun inşasından geçtiğini ifade ediyordu. Bir demokratik toplumu tanımlı koyan ve bu doğrultuda yeni bir mücadeleyi işaret eden metne PKK'nin desteği hızlı ve güçlü oldu. 1 Mart'ta ateşkes ilan ettiğini ilan eden PKK aynı metinde Öcalan'ın Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'ndaki mücadelenin değişen karakterine uygun örgütsel yapılanma için kongresini toplamaya hazır olduğunu söyledi ve Öcalan'ın başlattığı bu sürece tam destek verdiklerini ilan etti. PKK ve Öcalan arasındaki anlamlı bir ahenge işaret eden bu hızlı ateşkes ve destek Öcalan'ın süreçte elini güçlendiren en önemli unsur olurken sürece dair birçok dedikoduyu ve spekülasyonu boşa düşürerek anlamsız tartışmalara kapıyı kapattı.

Örgütün ateşkes kararı nasıl ki parti önderliği olarak ifade ettiği Öcalan'ı gören bir yerden yapılmışsa PKK lideri Öcalan da Barış ve Demokratik Toplum çağrısını yapmadan önce hareketinden bilgi ve destek alarak ilerlemiş mevcut örgütsel mekanizmaları da aşmamıştır. Çağrıdaki "feshetmelidir" dili de buna işaret etti. Nitekim 2013-15 sürecinde de kongre kararı ile çekilmenin olması gerektiğini ifade eden Öcalan fesih için de kongrenin toplanarak feshi gerçekleştirebileceğini ifade etmiştir. Parti içi mekanizmaları işaret ederek PKK'yi irade sahibi kılan Öcalan'ın bu tavrı PKK için politik manevra alanı olmuştur.

27 Şubat çağrısının ardından PKK lideri Öcalan ile ilk temas 1 ay sonra 22 Mart'ta aile bayram görüşmesi çerçevesinde sağlandı. PKK lideri Öcalan'ın "tüm sorumluluğunu

alarak" yaptığı bu çağrının ardından bir ay tarafların ve toplumun çağrıya tepkisinden ve yorumundan bihaber kaldı. Buna rağmen sürece dair ifade ettiği umut hali onun sürece olan yaklaşımı açısından çözümde ısrarın işareti olarak yorumlanırken sürdürülen tecrit halinin sürece ne kadar zarar verdiğini ve verebileceğini de göstermiştir.

PKK'nin 12. Kongresi ve Fesih Kararı

PKK, 12. Kongresi'ni toplama sürecinde, bu kongrenin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Abdullah Öcalan ile doğrudan bir temasın sağlanması gerektiğini vurguladı. Daha önceki tüm kongrelerde olduğu gibi, bu kongrede de Öcalan'ın örgütün önderi sıfatıyla siyasal perspektif sunmasının sürecin belirleyicisi olduğu ifade edildi. Sosyalist bir yapı olarak örgütlenen PKK, kongrelerinin parti lideri tarafından sunulan politik raporlar temelinde şekillendiğini belirterek, Öcalan'ın katılımı olmaksızın kongrenin anlamlı bir şekilde yürütülemeyeceğinin altını çizdi. Kongrenin yapılabilmesi amacıyla operasyonların durdurulması gerektiğini ifade eden PKK kongresini toplayacağına yönelik irade beyanını defalarca kez tekrarlayarak kararlılığını net bir şekilde dile getirmekten de çekinmiyor topluma ve tabanına şeffaf yaklaşıyordu.

Bu siyasi ve askeri atmosfer içinde, PKK 5–7 Mayıs 2025 tarihleri arasında 12. Kongresini gerçekleştirdi. 12 Mayıs'ta kamuoyuyla paylaşılan sonuç bildirgesinde, **"PKK adıyla yürütülen tüm faaliyetlerin durdurulduğu"** kamuoyuna ilan edildi. Bu karar, Öcalan'ın 27 Şubat 2025 tarihinde kamuoyuna sunduğu "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" ile büyük ölçüde örtüşüyordu. Bildirgede, örgütün kuruluş amaçlarına büyük ölçüde ulaştığı, artık yeni dönemin esas hedefinin demokratik toplumun inşası olduğu ifade edilerek tarihsel bir dönüm noktasına işaret edildi. Bildirge de ayrıca, fesih ve silah bırakma sürecinin Öcalan'ın "yönetiminde ve yürütmesinde" gerçekleştirilmesi, demokratik siyaset hakkının tanınması ve hukuki güvencelerin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. PKK'nin kongresi, Öcalan'ın uzun yıllardır sürdürdüğü reel sosyalizm eleştirilerinin de en somut ifadesine sahne olmuş; bildirge **"Ulus-devlet sosyalizmi yenilgiye, demokratik toplum sosyalizmi zafere götürür"** cümlesiyle noktalanmıştır. Bu vurgu, örgütün paradigmatik dönüşümünü ve ideolojik yönelimini açıkça ortaya koyarken, Kürt hareketinin daha geniş bir demokratik mücadele çerçevesine evrilme çabasının da ifadesi oldu.

PKK'nin aldığı bu inisiyatif, yalnızca örgütsel bir fesih kararı değil, aynı zamanda bölgesel barış ve demokratik çözüm dinamikleri açısından da önemli bir eşik yarattı. Cesur politik hamleleriyle yeni bir dönemin kapısını aralayan PKK, 9 Temmuz 2025'te Abdullah Öcalan'ın 26 yıl sonra ilk kez sesinin ve görüntüsünün kamuoyuyla paylaşılacağı politik ortama öncülük etti. 9 temmuzda yayınlanan ve 19 Haziran'da kaydedildiği belirtilen video mesajında Öcalan, hareketin silahlı mücadelesini sonlandırmak üzere "silah yakımı töreni"nin sembolik ve tarihsel önemine dikkat çekti. Bu çağrının ardından, 11 Temmuz'da Süleymaniye'deki Cassene Mağarası'nda

düzenlenen törende, KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanı **Bese Hozat** öncülüğünde gelen 15 kadın ve 15 erkek gerilla, silahlarını **“özgür iradeleriyle”** silahlarını yakarak Öcalan’ın çağrısının arkasında olduklarını ifade ettiler. Bu eylem yalnızca bir silahsızlanma göstergesi değil, aynı zamanda uzun yıllardır süren mücadelenin barışçıl ve demokratik yollarla devam edeceğine dair güçlü bir irade beyanıydı. Sürecin seyrinde hem örgütsel dönüşümün hem de toplumsal müzakerenin önünün açıldığı bu yeni döneme dair gelişmeler, Kürt meselesinin çözümünde tarihsel bir sayfanın açıldığını işaret etmektedir.

Pozitif Entegrasyonist Çözüm: Öcalan’ın Demokratik Toplum Paradigması

9 Temmuz 2025 tarihinde Abdullah Öcalan tarafından kamuoyuyla paylaşılan mesajda öne çıkan “pozitif entegrasyonist” kavramı, Kürt sorununa dair yeni bir stratejik yaklaşımı işaret etmektedir. Bu kavram, Öcalan’ın 1993’ten bu yana savunduğu Türk ve Kürt halklarının stratejik ortaklığına ve birlikte yaşam zeminine dayanmakla birlikte, çözüm sürecine niteliksel boyut eklemektedir. “Demokratik entegrasyon” çatışmasızlık veya silahsızlanma hedefiyle sınırlı olmayan, toplumsal, siyasal ve kültürel dönüşüme dayalı bir barış tahayyülünü ortaya koymaktadır. Demokratik entegrasyon kavramı egemen uluslar içerisinde erimeyi/eritilmeyi ifade eden asimilasyon kavramının karşısında politik bir çıkış olarak konumlandırılabilir. Kürt halkının yaşadığı dört ulus-devletin hakim uluslarının kendisine dayattığı asimilasyona karşı özne kalarak bütünün parçası olmanın ısrarıdır.

"Demokratik entegrasyon" Öcalan’ın 27 Şubat çağrısının ardından halklar için öngördüğü birlikte yaşamın yeni formuna dair en net adlandırmalardan biriydi. 27 Şubat çağrısında “Aşırı milliyetçi savruluşun zorunlu sonucu olan ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümler”in tarihsel toplum sosyolojisine cevap veremediği vurgulanırken, bu yaklaşımların yerine önerilen pozitif entegrasyon; farklılıkları tanıyıp, kendi özgünlüğünü koruyarak siyasal birlikteliğe dahil olmasını önermektedir. Ayrıca Kürt Özgürlük Hareketi üyesi Helin Ümit’in MedyaHaber Tv’ye verdiği 22 Temmuz tarihli röportajda ifade ettiği hali ile entegrasyon kelimesinin sözlük anlamı bütünleşmedir. Ümit "Fakat biz sadece entegrasyon kavramını kullanmıyoruz demokratik entegrasyon diyoruz. Bir varlığın, bir gerçekliğin, bir olgunun kendi bütünlüğünü koruyarak bir yapıya dahil olması. Türkiye Cumhuriyeti de bu kavramı kullanıyor. Türkiye demokratikleştikçe, biz kendi bütünlüğümüzü koruyarak ona dahil olacağız, kendimizi eritmeden onunla bütünleşeceğiz." ifadeleri ile pozitif entegrasyonist çözümden ne anladıklarına açıklık getirmiştir.

Bu yaklaşım, sadece Türkiye için bir çözüm perspektifi sunmamakta, Ortadoğu’da yüzyılı aşkın süredir çözümsüzlüğe mahkum edilen Kürt sorununu bölgesel ve küresel bağlamda ele almaktadır. Öcalan Türk-Kürt çözümü, bölgesel bir mesele değil; Ortadoğu’daki halklar arası çatışmaların ve otoriter ulus-devlet yapılanmalarının

aşılması açısından bir modeldir, der. Bu yönüyle “pozitif entegrasyonist çözüm”, hegemonik ulus-devlet paradigmalarının aşılması ve “demokratik ulus” ilkesi etrafında yeni bir toplumsal sözleşmenin inşası anlamına gelir. Bu, yalnızca Kürtlerin değil, bölgedeki tüm halkların kimliklerini tanıyan ve demokratik katılımını esas alan bir çerçeveye sunmaktadır. Kürt halkının dört parçaya bölünerek maruz kaldığı asimilasyoncu ve imhaya dayalı devlet politikaları, Öcalan’ın çözüm perspektifinde açık biçimde teşhir edilmektedir. Sadabat ve Bağdat Paktı gibi tarihsel anlaşmaların Kürtlerin siyasal haklarını bastırmaya dönük işlevi, bugün hâlâ geçerliliğini koruyan bir tehdit olarak tanımlanır.

Arabayı Atın Önüne Koşmamak: Şart Değil Gereklilikler

Tüm sürecin başlangıcına ve ilerleyişine bakıldığında, bir çatışma sürecinin başlayabilmesi ve taraflar arasında görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için belirli koşulların sağlanmış olması gerekmektedir. Bu koşullar, tarafların birbirine yönelik taleplerinden ziyade, genel olarak çatışma çözümü/yönetimi literatüründe vurgulanan yapısal gerekliliklerdir. Çatışma yönetiminin başlayabilmesi için en temelde, taraflardan en az birinin veya her ikisinin çatışmanın mevcut seyrine dair yeni bir yol arayışına girmesi, bu doğrultuda bir ihtiyaç hissetmesi gerekir. Mevcuttan farklılaşmaya duyulan bu ihtiyaç, taraflardan birinin üstün askeri, siyasi ya da ekonomik gücünün yarattığı baskıyla oluşabileceği gibi, herhangi bir tarafın öncülük edeceği bir zihniyet dönüşümü ile de ortaya çıkabilir.

Mevcut durumdan sapma arzusunun doğurduğu süreçlerin kalıcı barışa evrilebilmesi için, savaşan tarafların barışı bir dayatma ya da teslimiyet değil; rasyonel ve tercih edilebilir bir çözüm olarak görmeleri hayati önemdedir. Taraflardan birinin askeri olarak tamamen çökmesiyle başlayan bir “müzakere” süreci, esasen bir barış süreci olmaktan ziyade, zafer ve mağlubiyetin resmileştirildiği bir süreç olacaktır. Bu tür bir masa, çözüm üretmeye yönelik eşitlerin bir araya geldiği bir alan değil; savaşın hiyerarşisinin yeniden üretildiği ve onaylandığı bir mekanizmaya dönüşür. Tarihsel olarak da, askeri üstünlüğe dayalı anlaşmaların (Versay, Sevr vb.) uzun ömürlü olmadığı, bu tür dayatmalarla çözülmeye çalışılan toplumsal sorunların daha güçlü biçimlerde geri döndüğü görülmüştür. Dolayısıyla barış, ancak savaşan tarafların ortak bir rasyonalite ve toplumsal fayda temelinde masaya oturmasıyla mümkün olabilir.

Çatışmanın taraflarını mevcuttan farklılaşmaya iten en güçlü dinamik, çatışmayı doğuran ve sürdüren koşulların değişimidir. Zaman içerisinde dönemin ve bölgenin koşullarının farklılaşması, tarafların pozisyonlarını da etkilemekte; bu durum da onları yeni adımlar atmaya yönlendirebilmektedir. Bu pozisyon değişimi, çatışmanın daha da derinleşmesiyle sonuçlanabileceği gibi, çatışmayı sona erdirmeye yönelik karşılıklı fırsatların ortaya çıkmasına da zemin hazırlayabilir. Sürecin hangi yöne evrileceği, tarafların çatışmaya yüklediği anlam, ödemeye razı oldukları bedeller ve benimsedikleri

zihniyetle doğrudan ilişkilidir.

Dinamik, Temel İhtiyaçlar ve Rasyonel Yaklaşım

Peter Wallensteen çatışma çözümüne yönelik üç temel yaklaşım sunar: dinamik yaklaşım, temel ihtiyaçlar yaklaşımı ve rasyonel yaklaşım. Her biri çatışmanın doğasını farklı şekillerde kavrar ve çözüm önerilerini bu anlayışlar doğrultusunda geliştirir.

Dinamik yaklaşım, çatışmanın taraflar arasındaki davranışlar, eylemler ve algılar etrafında şekillendiğini savunur. Johan Galtung'un "çatışma üçgeni" modeline dayanan bu yaklaşım, çatışmanın statik değil, dinamik ve öngörülemez olduğunu belirtir. Bu nedenle çözüm süreci de tarafların birbirini gözetken, kademeli ve aşamalı yaklaşımları temel alan stratejilerle ilerlemelidir.

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı, çatışmanın esas nedenini karşılanmamış temel insani ihtiyaçlarda görür. Bu yaklaşıma göre, şiddet, ihtiyaçların karşılanamamasının bir sonucudur ve çözüm bu ihtiyaçların karşılanmasına öncelik veren stratejilerle mümkündür. Ancak bu yaklaşım, tarafların ihtiyaçları tanımlama ve diğer tarafın ihtiyaçlarını anlama süreçlerinde, kültürel ve ideolojik referanslara bağlı olarak farklılıklar göstermesi nedeniyle eleştirilmiştir.

Rasyonel yaklaşım ise bu yazının esas odağını oluşturur. Bu yaklaşıma göre taraflar, çatışmanın ve barışın aktörleri olarak ele alınmalı, sadece koşulların nesnel etkilerine maruz kalan yapılar olarak değil, bilinçli kararlar verebilen özne ve fail olarak değerlendirilmelidir. Rasyonel yaklaşımda taraflar, çatışmaya dair çıkarlarını kar-zarar dengesiyle hesaplar.

William Zartman'a göre, çatışma çözümüne evrilebilmesi için iki koşulun bir arada bulunması gerekir:

- a) Tarafların, çatışmanın mevcut haliyle sonuç vermediğini ve şiddetin artırılmasıyla çözüme ulaşılmayacağına ikna olması;
- b) Bu iknaya paralel olarak, müzakere yoluyla çözümün mümkün olabileceğine dair bir inancın oluşması.

Zartman, bu iki durumun bir araya geldiği anlara "*olgunlaşma anları*" (ripe moments) adını verir. Bu olgunlaşma anlarının oluşması sadece siyasal ve politik koşulların değişmesiyle değil, tarafların zihinsel kabulleri ve algılarıyla da yakından ilişkilidir.

Olgunlaşma Anları: Mevcudun Tıkayıcılığına İkna

Zartman'a göre bir çatışmanın çözümü, tarafların mevcut durumun sürdürülemezliğine ikna olmalarıyla mümkün hale gelir. Bu ikna hali, tarafların mevcuda dair yaptıkları kar-zarar analizinin zarara dönmesi veya dengenin sağlanamaması durumlarında

ortaya çıkar. Bu noktada çatışmanın içinden geçtiği küresel, bölgesel ve yerel siyasi koşullar kritik bir belirleyici olarak öne çıkar. Çatışmalar bu koşulların hem ürünü hem de belirleyicisidir ve bu dinamiklerden bağımsız olarak sürdürülemezler. Dolayısıyla, olgunlaşma anlarının oluşumunu yakalayabilmek için bu koşulların dikkatle izlenmesi gerekmektedir.

PKK ile Türk devleti arasındaki son süreç incelendiğinde, sürecin devlet inisiyatifiyle başladığı, Abdullah Öcalan'ın da buna karşılık verdiği görülmektedir (bkz. *Serxwebûn*, Mayıs 2025). Devletten gelen ilk adımın, yaklaşık 10 yıllık bir savaş ısrarının ardından gelmesi çeşitli soru işaretlerini beraberinde getirmiştir. Sürecin 2024 Ekim'inde başlayan ilk adımları, bazı çevrelerce yalnızca Esad rejiminin devrilmesine ve bölgesel değişimlere bağlanmaya çalışılsa da, mesele çok daha derin ve çok boyutludur. Özellikle MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin DEM Parti heyetiyle yaptığı görüşmelerde dile getirdiği 40 yıldır her yöntemi denedik ama bitiremedik, bu sefer farklı yollar deneyeceğiz sözleri, geçmiş deneyimlerin de bu ikna sürecinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu sözler, geçmiş deneyimlerinin zihniyet dönüşümünü tetikleyebilecek faktör olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Elbette, bu söylemlerin samimiyeti ve derinliği, gerçek bir zihniyet dönüşümünün yaşanıp yaşanmadığının da göstergesi olacaktır.

Diğer yandan, Ortadoğu'da 7 Ekim 2023 sonrası gelişen süreç ve İsrail'in yayılcı politikalarıyla şekillenen yeni savaş ortamı, PKK'ye belirli fırsatlar sunarken; Türk devleti açısından yeni riskler ortaya çıkarmıştır. Türk devletinin çatışmanın daha fazla büyümesini önlemek ve bölgesel gelişmelere hazırlıklı olmak amacıyla bir inisiyatif geliştirdiği ileri sürülebilir. Esad rejiminin düşüşünün ardından Kürtlerin kazanım elde etme ihtimalinden duyulan kaygı, Türk devletini daha "kontrollü bir geçiş" arayışına itmiş olabilir. Bu çerçevede, yalnızca Kürt kazanımlarına dair değil, aynı zamanda bölgesel gerilimlerin Türkiye'ye sığrama ihtimaline dair endişeler de çözüm arayışlarını tetikleyen unsurlar arasında değerlendirilebilir. Bu nedenle, devletin bu süreçte inisiyatif alması önemli bir gelişme olarak okunabilir.

Politik ve Siyasi Şartların Değişiminin Yarattığı Algı ve Zihniyet Değişimi

29. Kürt İsyanı olarak adlandırılan ama ulaştığı boyutları ve devrimci iddiası Kürt İsyanı olma halini aşmış olan PKK ve Türkiye Cumhuriyeti ulus devleti arasındaki diyalog sürecinde zihniyet değişiminin izleri örülmüştür. Nitekim PKK lideri Öcalan 28 Aralık tarihli görüşmenin ardından kamuoyuna gönderdiği mesajda Bahçeli öncülüğünde başlayan devletin paradigma değişimine işaret etmiştir.

Bu olgunlaşma anına nasıl ulaşıldığı sorusuna bir diğer yöntem de tarafların kendilerine ve karşıdakine dair algılarına dayanan bir grafikte cevap olmaya çalışır. Çekilme, teslim, saldırganlık ve işbirliği olarak tanımlanan dört yaklaşım çizilir. İşbirliği

aşaması için tarafların gelmesi gereken nokta hem kendileri hem karşı taraf için kaygının yüksek düzeyde duyulmasıdır. Kaygıdan kasıt çatışma sonucunda kendilerine ve karşı tarafa ne olacağına dair duyulan kaygıdır. Bu kaygı halini devletlerin kendi varlığına yönelik kaygılar olarak görmenin yanında bu devletlerin yönetiminde olan siyasi iktidarların kendi varlıklarına ve devamlılıklarına dair kaygılar olarak ele almak da birçok barış deneyiminin nasıl başladığını ve bitirildiğini anlamamızı sağlar. Siyasi olarak kaygılar taşıyan hükümetlerin başlatma ve bitirme motivasyon ve kaygılarının Kolombiya ve İngiltere deneyimlerinde önemli bir yer edindiği görülebilir. Aynı şekilde 2013-15 yılları arasında AKP'ye siyasi olarak yarayacağı motivasyonu ile başlayan süreç 7 Haziran'da tek başına iktidar olma şansını kaybetmesinin ardından kaybetme kaygısı ile birleşmiş ve AKP çıkışı şiddeti derinleştirmekte bulmuştur.

Elbette taraflarda yaşanan değişim sadece Türk devleti ile sınırlı değildir. Türk devletinden daha belirgin ve net olarak paradigma değişikliğini yaşamış olan PKK ise Ortadoğu'daki ve dünyadaki yeni şartlar ve mevcut kazanımları gereğince yeni bir mücadele döneminin ilanı ile kendi cephesindeki zihniyet dönüşümünü göstermektedir. Bu zihniyet dönüşümünün etkileri Türk devletinden daha derin ve pratikte de etkilerini bulan bir boyuttadır ki 12.Kongresi'ni toplayarak mevcut örgütsel yapısını feshetmiş ve yeni zihniyete uygun bir örgütsel yapılanmaya gideceğini ilan etmiştir.

Müzakere ile Sonuç Alınabileceğine Dair İnanc:

1) Tarafların İnancı: İlk Çıkış ve Diyalog

Zartman'ın 'olgunlaşma anları' olarak ifade ettiği durumun oluşması için ikinci önemli husus ve belki de asıl motivasyon olarak nitelendirilebilecek durum ise tarafların birbirine dair müzakere ile sonuç alınabileceğine dair inancın oluşmasıdır. Bu inanç halini asıl motivasyon olarak adlandırma nedeni ise zihniyet dönüşümü gibi cesaret gerektiren bir meselede karşı tarafın vereceği sinyallerin, bu cesareti besleyen temel unsur olduğunun altını çizmektir. Riskler barındıran zihinsel ve örgütsel değişim süreçlerinde cesaretle adım atılabilmesi ve tikanıklıkların oluşmaması tarafların bu inanca sahip olması ile ancak sağlanabilir.

Kürt sorunu tarihsel, kimlik temelli,asimetrik çatışmalardan biridir. Bu çoklu aktörlerin yer aldığı denklemde, geçmiş deneyimler çoğu kez inanç yerine inançsızlık ve güvensizlik kaynağı haline gelmiştir. Bahçeli'nin tecridi kaldırılсын ve meclise gelsin konuşsun açıklaması ve ardından Öcalan'ın "teorik ve pratik güce sahibim" ifadeleri bu motivasyonun yaratılmasında karşılıklı birbirini gözetken açıklamalardır. Bu türden söylem düzeyinde açıklamaların her ne kadar ifade edildiği anda bir pratik karşılık taşımadığı bilinse de ilk temasın yaratılmasında değerli olduğu bilinmelidir. Nitekim Charles Osgood "gerginliğin yumuşatılmasında kademeli mukabele" yaklaşımında

beyan edilen ve karşılık beklendiği de ima edilerek gerçekleştirilen tek taraflı barışçıl eylemlerin çatışma dinamiklerini olumlu yönde etkileyebileceğini belirtmektedir. Öcalan bu yaklaşım çerçevesinde cesur ve inisiyatif sahibi davranmış 27 Şubat'ta fesih çağrısı yapmış ve 19 Haziran'da ise silah yakmanın anlamlı olduğunu ifade etmiştir.

2) Güç Asimetrisi, Zorluklar, Sorumluluklar

Tüm bu değerlendirmeler yapılırken tarafların birbirine dair inanç algısının oluşmasında tarafların bulunduğu konumların asimetrisi dikkate alınmalıdır. 1993'ten bu yana toplam 12 kez ateşkes ilan eden PKK ile bu ateşkeslerin büyük bölümüne sonuncusu dahil savaşı derinleştirerek karşılık veren Türk devletinin, inanç oluşturma bağlamında atması gereken adımların büyüklüğü ve gerektirdiği cesaret farklıdır. Türk devleti, hem toplum hem de PKK nezdinde "savaşta ısrar eden" imajından çıkmak için ciddi bir çaba harcamazken; Öcalan ve PKK bu süreçte birçok sorumluluğu üstlenerek olumlu açıklamalar yapmaya devam etmektedir. Süreçte olumlu ısrarın kimden geldiği noktası dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmalıdır. Devletli silahlı güç olan tarafın savaşa dönüş ihtimali daha yüksek olduğundan, çatışma çözümüne yönelik sorumluluğu da büyüktür. Bu asimetri görülerek devlete daha çok adım attırma noktasında devletin pozisyonunu daha açıktan ifşa ve işaret eden hamleler yapmak için toplumun demokratik güçleri sorumluluk almalıdır

3) Galtung Çatışma Üçgeni ve Buber'in 'Ara' Kavramı

Galtung'a göre çatışmalar; fiil, davranış ve algılar etrafında şekillenir. Çatışma üçgeni gösterir ki eylemler ve davranışlar kadar algıların da çatışma çözümüne dahili gereklidir. Öcalan'ın kamuoyuna gönderdiği tüm algılar ve ifade ettiği "zihniyet dönüşümünün " temelinde algıların değişimi vardır ve buna büyük yer ayırır. Dönüşüm, algıların değişimiyle mümkündür. Sürece dair ifadelerinde kendisine ve partisi PKK'ye dair buzcı mesajlar veren Öcalan bu çabanın içerisinde. Öcalan 2013 yılında yazdığı "Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü" adlı AİHM'e sunduğu 5.savunmasının ön sözünde ifade ettiği *"Bu savunmam, sadece kendilerini çok uygar sananların bana karşı sanki bir ilkel barbarı, bir vahşiyi terbiye ediyorlarmış gibi bir yaklaşım içinde olmalarının, daha da iğrenç olanı, şahsımda bir halkı, Kürt halkını terbiye edebileceklerine inanmalarının ne kadar alçakça ve zalimce olduğunu açıklamakla kalmamakta, aynı zamanda son derece aşağılık ve insanlığın hiçbir ahlaki normuna sığmayan uygulamalarda bulunan sistem sahiplerinin gerçek yüzlerini de ele vermektedir."* Sözü kendisine ve Kürt halkına dair algıyı yıkmaya ne kadar önem verdiğinin işaretidir. Aynı zamanda Sırrı Süreyya Önder için paylaştığı taziye mesajında yer alan *"toplumsal ön yargıları şahsında kırabilen biridir"* ifadesi de Öcalan'ın algıların dönüşümüne verdiği önemini işaret etmektedir.

Algıların yıkılması için de temaslar ve aralar büyük önem taşır. Nitekim Martin Buber bu kavrama oldukça işaret eder. Ara (space) kavramını iyi incelemek çatışmanın

unsurlarına çözümçü yaklaşımda önemli bir destek sunar. Martin Buber, İsraili filozof, teolog ve yazar. Diyalog felsefesi ile tanınır. Buber “Mutlak Ben ve o” ilişkisi kavramından bahsederken, bunun bir varoluş biçimi olarak ötekiyle kurulan diyalogsal ilişkiyi merkeze alır. Bu ilişkinin zemini ise ‘ara’ dır. Buber’e göre, gerçek bir karşılaşma, ikisinin arasında açılan, öngörülemez, dinamik ilişkiyel alanda doğar. Bu ilişki tek yönlü bir mesaj, komut ya da tahakküm ilişkisi değil karşılıklı, ilişkinin her iki ögesinin de sürecin sonunda dönüştüğü (pozitif entegrasyon), etkilemenin ancak etkilenmeye açık olmakla mümkün olduğu bir ilişkiden bahseder yani diyalog’tan.

“Ara”, hem bir mesafe hem de bir bağdır. Bu alan varsa diyalog mümkündür. Diyalog varsa, karşılıklı dönüşüm ve barış da mümkündür. En küçük ölçekten en büyük ölçeğe akla gelebilecek tüm ilişkilerin tüm öğeleri arasında işlevler, roller, kimlikler dolayısıyla inşa edilen sınırları, kesintili zaman ve mekânları ‘aralayarak’ bir diyalog. Kürt sorunu, devlet ile Kürt halkı arasında “ara”nın tarihsel olarak kapatıldığı bir çatışma halidir. Resmî ideolojinin inkâr politikaları, dilin yasaklanması, zorunlu göçler, militarizasyon ve tekçi yurttaşlık anlayışı, bu ilişkiyeliliği kapatmıştır. Kürt kimliği her defasında “sen” olarak tanımlanmıştır, “ötekileştirilmiş ” Devlet her defasında kendini mutlak “ben” olarak kurmuştur. Ortak bir ara (dil, bellek, alan, tanınma) imkanı bırakılmamıştır. PKK lideri Abdullah Öcalan, *Türk-Kürt ilişkisinin mahiyeti bambaşkadır,bozulan şey kardeş ilişkisidir kardeşler kavga eder ama biri diğerisiz olmaz* der. Kürt sorunu bir talepler listesi değil, kapanmış bir ilişkiyeliliğin yeniden inşasıdır. Bu ilişki, ancak “ara” yeniden kurulduğunda mümkün olur.

Buber, bu kavramsal çerçeveyi yaşadığı İsrail-Filistin çatışmasının çözümünde de kullanmış, iki uluslu devlet modelini savunmuştur. Onun bu yaklaşımı ile Öcalan’ın “demokratik ulus” tartışmaları arasında dikkat çekici paralellikler bulunmaktadır.

Bir Muhatap Arıyorum!

Çatışma çözümü süreçlerinde başarının belirleyici unsurların başında, tarafları temsilen müzakere masasında yer alan ve "başmüzakereci" olarak adlandırılan kişi ya da temsil gruplarının iradesi, niteliği ve temsil gücü yer almaktadır. Sorunun tartışıldığı zeminde, tarafını yeterince temsil edemeyen aktörlerin süreci ilerletemeyeceği ve tıkanmalara yol açacağı açıktır. Nitelikli, irade sahibi ve güçlü temsil yeteneğine sahip başmüzakereciler; süreçlerin tıkanıdığı noktalarda aşılmasını sağlamak, politik manevra alanları yaratmak ve bunları etkili biçimde kullanmak açısından kritik bir rol üstlenir. PKK ile Türk devleti arasındaki diyalog sürecinde tarafları temsil eden başmüzakerecilerin konumuna bakmak ve bunları karşılaştırmalı olarak ele almak, sürecin nasıl şekillendiğini ve her iki tarafın ne tür katkılarla devam ettiğini anlamak açısından önemli bir analiz zemini sunacaktır.

Mevcut yürüyen sürece baktığımızda PKK’yi temsilen Öcalan ve devleti temsilen de

İmralı Adası'nda Öcalan'la görüşen beş kişilik bir heyetten söz edilebilir. Her ne kadar Öcalan ile görüşen devletin beş kişilik heyeti varsa da Türk devletinin siyasi liderleri olarak Erdoğan ve Bahçeli'yi Öcalan'a eşit bir siyasi konumda tutarak yorum yapmak daha gerçekçi olacaktır.

PKK lideri Öcalan başmüzakereci olarak nitelik, irade ve temsil gücü anlamında 1993'ten bu yana girişilen tüm barış görüşmelerinde rüştünü ispatlamış bir önderlik olarak karşımızda durmaktadır. 1993 yılında ilk ateşkes ilanının ardından demokratik çözüm ve Türk Kürt kardeşliği fikrini Türkiye halkları ve kamuoyu ile paylaşan Öcalan bu tarihte sesini Türkiye halklarına duyurmak amacı ile Türk gazetecilere birçok röportaj vermiştir. Bu röportajlarından birinde Türk devletinin içerisinde bulunduğu liderlik krizine de değinen Öcalan kendisinin örgüt içerisinde bir birlik sağladığını ve durumunun kudretli olduğunu ifade ederken karşısında devleti temsilen güçlü bir önderlik iradesini bulamadığını söyler. Bu sözlerini *"Bir Muhatap Arıyorum"* diyerek özetleyen Öcalan Türk siyasetine de bu yolla eleştiri sunmuştur. Kendisi örgüt içerisinde temsil gücü yüksek, bağlayıcılığı olan ve nitelikli bir önderlik yaparken Türk devleti tarafında bu güçte ve temsilde bir önderliğin olmadığını ifade eder.

1 Eylül 1998'de ilan ettiği ateşkesle yeniden demokratik çözüm zeminine dönmek istediğini ifade eden Öcalan'a Türk devletinin yanıtı uluslararası güçlerle birlikte düzenlenecek bir komplo olur. 15 Şubat 1999'da Türkiye'ye getirilmesinin ardından 'demokratik cumhuriyet' tezini ortaya koyar ve bu tez doğrultusunda örgütünü de ikna eder. Bu durum Öcalan'ın örgüt üzerindeki yüksek temsil gücünü göstermektedir. Demokratik cumhuriyet olarak tanımladığı ve bu çözüm yaklaşımını "Türkiye'de Demokratikleşme Sorunları Kürdistan'da Çözüm Modelleri/Yol Haritası" savunmasında ilkesel çerçeveye oturtur. Bu çerçevede; demokratik ulus, demokratik vatan, demokratik cumhuriyet, demokratik anayasa, demokratik çözüm kavramlarının yer aldığı on ilke ile süreç için bir yol haritası sunar.

Sürecin tıkanıldığı noktalarda inisiyatif alan irade sahibi bir önderlik olarak Öcalan 2002 yılında sürece dair olumlu hava yaratmak amacı ile tüm gerilla güçlerinin Türkiye dışına çıkması talimatı verir ve PKK'nin silahlı kanadı HPG bu talimata eksiksiz uyar. Biri Avrupa'dan biri Kandil'den iki barış grubunun Türkiye'ye gelmesini isteyen Öcalan'a örgütünün yanıtı yine olumlu olur. 2008 Oslo sürecinde ve 2013-15 sürecinde de sürecin tıkanıldığı noktalarda Öcalan ideolojik ve teorik temellere dayanan inisiyatifler geliştirerek Habur'dan bir barış grubunun gelmesini istemiş örgütü olumlu cevap vermiş 2013-15 sürecinde de Newroz mektubunun ardından gerilla grupları Türkiye'den çekilmeye başlamıştır. Öcalan'ın temsil ettiği halk ve örgüt üzerinde bu denli yüksek düzeyde bir temsil ve kabul gücünün olması çözümün başarılması adına güçlü bir şanstır.

Öcalan'ın geçmişten bu yana sürecin tıkanan dönemlerinde niteliği ile ortaya koyduğu

yol ve yöntemler ve temsil gücü sayesinde örgüte kabul ettirebilmesi görüşmelere dinamiklik katarak sürdürülebilir kılmıştır. Niteliği ve temsil gücü sürece alan kazandırmada yetersiz kalan Filistinli lider Yaser Arafat'ın Camp David görüşmeleri sırasında ortaya koyduğu önderliğe baktığımızda İsrail ile yapılan görüşmeler sırasında Filistin tarafının sürecin tıkanan noktalarına ve İsrail'in tekliflerine karşı kendi önerilerini geliştirememesi görüşmeleri tıkamış dönemin ABD başkanı ve görüşme zeminini yaratan Clinton bu duruma Yaser Arafat'a sitem ederek belirtmiştir. Tıkanan noktalara dair yeni düşünsel çıkışlar yapamayan ve Hamas'ın Filistin'in belirli bölgelerinde güç kazanmasından dolayı cesur hamlelerde bulunacak inisiyatife ve temsil gücüne sahip olmayan Arafat halen o dönemki yetersiz önderliği ile tartışılmaktadır.

Elbette, başmüzakereci olarak Abdullah Öcalan'ın niteliği, iradesi ve temsil gücü sürece dinamiklik kazandıracak alanlar yaratsa da, içinde bulunduğu koşullar sürecin karakterini doğrudan etkileyecek düzeydedir. Bir ada hapishanesinde tutulması, toplum ve medya ile sınırlı iletişim ve temas imkânlarına sahip olması, güncel gelişmelere dair bilgiye ulaşmasını zorlaştırmakta; bu durum da yapacağı düşünsel çıkışlar üzerinde etkili olabilmektedir.

Öcalan'ın başmüzakereci olarak temsil ettiği örgüt ve halka ait onuru ve iradenin sembolü olması da bulunduğu koşullar değerlendirilirken göz önüne alınmalıdır. Süreçte devlet kanadını temsil eden heyetin topluma, medyaya, düşünsel ve politik üretimlere kesintisiz erişimi varken PKK'yi temsil eden Öcalan'ın da bu koşullara sahip olması diyalog yürüten iki tarafın eşitliğinin bir gereğidir. Masada temsil edilen PKK ve Kürt halkının temsil iradesi olan Öcalan'ın özgür yaşar ve çalışır şartlarda olması aynı zamanda diyalogun eşitlik ilkesinin de bir zorunluluğudur. Nitekim Afrika Ulusal Kongresi Başkanı Nelson Mandela Güney Afrika Devleti ile yürüttüğü görüşmeler sırasında hücrede olduğu sürece görüşmeleri kabul etmeyeceğini ancak bir ev veya hapishane olarak adlandırılmayacak bir Güney Afrika görüşmeleri kabul edeceğini söylemiş bunun da kendisi için değil temsil ettiği Güney Afrika halkının onuru için yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Mandela 18 yıl kaldığı Robbens Adası'ndan bir grup arkadaşı ile beraber Cape Town yakınlarındaki Pollsmoor Cezaevine nakledilmiştir.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın rolü süreçle birlikte dönüşen ve dönüştüren niteliktedir. Durağan aktörlerin çatışması değil, sürekli değişen bağlamlar, pozisyonlar ve anlamlarla örülü bir yapı içerir. Öcalan'ın koşullarının, süreci yönlendirmeye elverişli hale gelmesi gerektiğine dair tartışmalarda sıklıkla geçen 'umut hakkı' kavramı, yasal bir çerçevede birçok anlam ifade etse de demokratik bir çözüm zemini için yeterli politik içeriğe sahip değildir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından tanınan bu hak, cezaevinde 25 yılını doldurmuş tüm mahpuslara yönelik yeniden topluma kazandırılma ve serbest bırakılma ihtimalini içeren bir hukuki güvenceyi ifade

eder. Ancak Öcalan'ın konumu, yalnızca bu hukuki çerçeveye açıklanamayacak ölçüde siyasal ve toplumsaldır. Öcalan, çözüm sürecinin asli öznesi ve Kürt halkının kolektif iradesini temsil eden bir figür olarak, umut hakkını aşan bir rol taşımaktadır. Tecritte olduğu süreç boyunca yazdığı metinlerle ve önerdiği demokratik toplum modeliyle, Öcalan'ın bir tarafın temsilcisi değil çözüm için düşünsel zemin kurmaya çalışan bir aktör olduğunu göstermektedir. Barışı, toplumsal dönüşüm, demokratikleşme ve ortak yaşam tahayyülü olarak ele alması, Öcalan'ın başmüzakerecilik rolünü taraflı bir liderlikten çok daha fazlası olduğunu göstermektedir.

Öcalan'ın başmüzakereciliğinin niteliksel karakteri çok yönlüdür. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın başmüzakereciliği statik değil süreçsel bir konumda yer almaktadır, bu anlamda başmüzakerecilik de sabit bir "yetki" değil, sürecin ilerlemesini sağlayan, değişimi mümkün kılan bir ilişki kurma biçimi haline gelir. Süreç içerisinde dilsel ve anlatsal kurucu rolü ve barış sürecine dair geliştirdiği kavramsal çerçeve, müzakere zeminini teknik olmaktan çıkarıp tarihsel-toplumsal bir çabaya dönüştürmüştür.

Ayrıca Öcalan sadece devlet ile örgüt arasında bir taşıyıcı değil, bir başmüzakerecidir. Kürt halkıyla Türkiye kamuoyu arasında bir dil üreticisi olarak da üzerine düşenleri yerine getirmeye çalışmakta algıların değişimi için iki tarafı da gözetken bir dil kullanmaktadır. 27 Şubat çağrısında yeni dönem demokratik siyaset dilinin de bu temelde olması gerektiğini ifade etmektedir. Öcalan'ın algıların değişimine verdiği önem ve buna dair çabasına yazının geçmiş bölümlerinde yer verilmiştir.

Demokratik Ulus Ve Türk-Kürt Kardeşliği

Öcalan'ın başmüzakerecilik rolü geçmiş ile gelecek arasında bir zaman-mekân sürekliliği sağlayıcısıdır. Öcalan, Demokratik Modernite olarak formüle ettiği paradigmasında tarihsel okumaları temel alır ve teorik yorumlarını bu tarihsel okumalar üzerine inşa eder. Demokratik ulus kavramını ortaya koyan Öcalan burada da tarihsel bir okuma yapar. Demokratik uluslaşma süreçlerinin halkların kendi gücü ile dışarıdan bir milliyetçilik ve burjuva enjekte edilmeden gerçekleşebileceğini, bunun yapılabilmesi için de toplum içinde güçlü örgütlenmelerin olması gerekliliğini ifade eder. Toplum içindeki örgütlenme formu olarak da komünleri sunan Öcalan devletsiz toplumlarda yer alan birlikte yaşam formları olan klan ve kabilelerin temel karakterine atıfta bulunur. Demokratik ulus fikri üzerinden birlikte yaşamı açarken önemli bir tarihsel kavram olarak Türk Kürt kardeşliğini sunar. Türk-Kürt kardeşliğini "stratejik ortaklık" olarak ifade eden Öcalan iki halkın 1071 Malazgirt Savaşı'ndan bu yana içerisinde bulunduğu stratejik ortaklık ilişkisinin ikisi için de elzem ve faydalı olduğunu ifade eder. Öcalan "Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü" adını verdiği 5. savunmasında bu stratejilik halini "varlıklarını birlikte daha güçlü korumak ve geliştirmek için bu stratejiyi benimsediklerini çok iyi anlamak gerek" der. Bu tarihsel okumasını günümüze taşıyan Öcalan 1924 anayasası ile yok sayılan Türk-Kürt

kardeşliğinin yeniden tesisi ile her iki halkın birlikte yaşamasının çok güçlü politik ve yaşamsal gelişmeler doğuracağını söyler. Bu stratejik ortaklık söylemi aynı zamanda Türk devletini çözüm masasına getirmekte kullanılan ortak bir kazan-kazan anlatısına da temel sunar.

Özgür Yaşar ve Çalışır

PKK lideri Öcalan'ın da temsil ettiği hareket ve halkın onuru adına özgür yaşar ve çalışır koşullara sahip olması herkes tarafından kabul edilmesi ve takdir edilmesi gereken bir gerçektir. Öcalan'a yönelik ağırlaştırılmış tecrit, yalnızca bireysel bir uygulama değil, tüm cezaevlerine yayılan sistematik bir rejimin merkezidir. Tecrit, başladığı yerde kırıldığında, her yerde kırılma potansiyeline sahiptir. Bu yönüyle, Öcalan üzerindeki tecrit uygulamasının sona erdirilmesi, Öcalan'ın çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hem hukuki hem de politik düzeyde geniş bir normalleşme ve demokratikleşme sürecinin başlangıcı olabilir. Bu nedenle, Öcalan'ın rolünü umut hakkına indirgemek yerine, çatışma çözüm süreçlerinde başmüzakereciliğin dinamik doğasıyla açıklamak, barışa dair daha gerçekçi ve yapıcı bir değerlendirme sunar. Barış süreci bir 'aralama' sürecidir. Başmüzakereci bu aralamayı sağlayan kişidir ve Öcalana bu önem ve ciddiyetle yaklaşılmalıdır.

Başmüzakerecilerin çatışma çözümünün ardından ortaya çıkan verili siyasi atmosferde politik figürler olarak yer alması Öcalan'a dair tartışmaların daha cesur yapılması gerektiğini de gösterir. Başmüzakerecilik sürecinde nitelik ve siyasi manevra bağlamında yüksek düzeyde katkı sunan Öcalan'ın demokratik siyaset ortamı oluştuğunda Türkiye siyasetine sunacağı katkılar da buna paralel olacaktır. Nasıl ki IRA ve İngiltere arasındaki çözümün ardından gerilla lideri Gerry Adams siyasete dahil olmuş Sinn Fein partisinde aktif politika yapmış, Nelson Mandela Güney Afrika Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olabilmişse Öcalan'ın da demokratik siyasete yapacağı katkılarının oluşmasına imkan verecek bir zeminin yaratılması gerekmektedir.

De Clerk - Bahçeli

Diyalog süreçlerinde devlet dışı unsur olarak örgüt ve halkın temsilcisi olan başmüzakerecinin temsili kadar devlet kanadında da güçlü bir muhatabın olması gerekir. Devlet kanadında güçlü siyasi liderler süreçlerin başlaması adına konuşulması zor olan konularda cesur çıkışlar yapabilirler. İngiltere ve IRA arasında süren barış görüşmeleri sırasında İngiliz İşçi Partisi lideri ve İngiltere başbakanı olan Tony Blair güçlü bir önderlik göstermiş sürecin devamı noktasında gerekli siyasi riskleri almaktan çekinmemiştir. Sürecin devamlılığı noktasında bisiklet teorisini olarak ifade ettiği düşüncelerinde bisikleti sürmek için hareket halinde olmanın gerektiğini pedal çevirmeyi bıraktığınız anda bisikletin devrileceğini söyler. Süreç içerisinde karşılıklı adımlar başladıktan sonra güçlü devlet iradesinin de adımları devam etmesi noktasında İngiltere'deki muhalefete rağmen süreçte ısrarla yer almaya devam etmiştir.

Devlet kanadında siyasi liderler cesur çıkışlar yaparak önemli duvarları ve önyargıları kırıp diyalog başlattığı durumlar mevcuttur. Güney Afrika'daki diyalog zeminini ileri boyuta taşıyan beyaz azınlık hükümeti başbakanı ve Ulusal Parti lideri De Clerk olması cesur çıkışların süreçleri besleyebileceğini göstermektedir. Milliyetçi bir lider olan De Clerk iktidara gelişinden 8 ay sonra 2 Şubat 1990'da parlamentoda apartheid sisteminin kaldırıldığını, Mandela ve arkadaşlarının serbest kalacağını duyurmuş bu konuşmadan bir hafta sonra da Mandela serbest kalmıştır. Bahçeli'nin 22 Ekim'de yaptığı konuşma De Clerk'in parlamentoda yaptığı konuşma ile hem mekan hem de içerik olarak benzerlikler taşımakta ve diyaloglara dair çıkışların bazen en radikal milliyetçi yerden gelebileceğine dair tarihsel bir örneği hatırlatmıştır.

Devleti temsilen güçlü bir önderliğin olması tüm dünya deneyimlerinde önemli iken Türkiye'deki toplumsal yapıya bakıldığında bu karakterin daha da önem kazandığı görülmekte. Türkiye toplumunda devlet endeksli yürütülen tüm propaganda ve eğitim faaliyetleri sonucunda birçok ideolojik akım devlet kökenli gelişmiş, devlete dair güçlü algı hep korunmuştur. Türkiye'deki milliyetçiliğin sosyolojisine bakıldığında devlet söylemi endeksli olan, onu takip eden ve devlet söylemini aşma veya karşısına çıkma cesareti taşımayan bir milliyetçilik tanımlamak mümkündür. Türk milliyetçiliği bu karakterde iken devleti temsil edenlerin kurduğu sözler Türk milliyetçi tabanı hızlıca etkileyebilmekte ve dönüştürebilmektedir. Devletin güçlü bir önderlikle söylemsel düzeyde yapacağı yeni çıkışlar toplumsal düzeyde de karşılık bulmakta bu da toplumsal barışın oluşması için bir zemin sunmaktadır. Devletin güçlü bir önderlikle net bir söylemsel dönüşüm yaşaması yıllardır kurduğu diskuru bozması toplumu da tartışmalara ve anlamaya hazır hale getirmektedir. Bahçeli'nin 22 Ekim çıkışının yarattığı etki şok edici olsa da devletin sözcüsü olarak kabul edilen Bahçeli'den gelmiş olması Türk milliyetçiliği üzerinde kabul ettirici bir etki yaratmıştır.

Aydınlatıcı Bir Fener: Çatışma Çözümü Literatürü ve Dünya Deneyimleri

22 Ekim'de Bahçeli'nin çıkışı ile başlayan, Öcalan ve PKK'nin irade beyanları ve barışçıl eylemleri üzerinden fesih ve sembolik silah yakımı ile önemli aşamalar kaydederek mecliste bir komisyon kurulmasına varan süreç Öcalan'ın niteliksel ve temsil gücü yüksek karakterli başmüzakereciliği öncülüğünde adım adım ilerlerken sürecin Türkiye ve Ortadoğu için ifade ettiği anlam değişimi de tartışılmaya devam ediyor, edilecek. Önemli bir tarihsel momentte yıllardır arasına duvar örülmüş stratejik ortak iki halk arasında temas alanını yeniden açmayı hedefleyen bu sürecin daha iyi anlaşılması adına dünya çatışma çözümü literatüründen beslenen tartışmalarla sürecin nasıl ortaya çıktığı, rasyonallitesi, tarafların sürece yaklaşımı, samimiyeti ve önderlik ve başmüzakereciliğin gereklerinin neler olduğu evrensel düzeyde incelenebilir. Bu tartışma dünya deneyimlerini bir tecrübe birikimi olarak görerek enternasyonel çalışmalara zemin sunma potansiyeline de ulaşabilir.

Bu makalede her ne kadar sürecin başlangıcına ve sürecin başlaması ve yürütülmesi

adına gerekli önderlikler dünya deneyimleri ışığında tartışılmışsa da ilerleyen sürece dair yaklaşımların da benzer perspektifle ele alınması ve tartışılması gerekir. PKK ve Türk devleti arasındaki çatışmanın çözümü adına taraflar arasındaki geçmiş deneyimler önemli bir temel sağlarken sürecin ilerleyen anlarında demokratikleşmenin ve pozitif barışın sağlanması adına atılması gereken adımlar noktasında neler yapılabileceğine dair çatışma çözümü literatürü hakikat komisyonları, onarıcı adalet, adil güç ve yetki paylaşımı, hafızalaştırma ve birçok örnek sunmakta. Bu örneklerin bir başka yazıda benzer perspektifle ele alınarak tartışılması bu yazının içeriğini anlam yönünde tamamlayacak önemli bir çalışma olacaktır.

KAYNAKÇA

1- Öcalan, Abdullah. Türkiye’de Demokratikleşme Sorunları Kürdistan’da Çözüm Modelleri/Yol Haritası, Mezopotamya Yayınları, 2011.

2- Öcalan, Abdullah. Demokratik Uygarlık Manifestosu Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü, Azadi Matbaası, 2013.

3- Öcalan, Abdullah. Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, <https://www.demparti.org.tr/tr/baris-ve-demokratik-toplum-cagrisi/20769/> , 2025.

4- Öcalan, Abdullah. Bir Muhatap Arıyorum Ateşkes Konuşmaları, Serxwebun Yayınları, 1994.

5- Akyeşilmen, Nezir. Barışı Konuşmak, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2013.

6- Arslan, Çapan. Çatışma Çözümüne Yaklaşımlar, Barışı Konuşmak, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2013.

7- Tural, Nazım. Mandela ve Güney Afrika’daki Müzakere Süreci, <https://www.artizan.org/artizan-arsivi/mandela-ve-guney-afrika-daki-muzakere-sureci/> , 2013.

8- Morgan, John. Martin Buber: Philosopher of dialogue and of the resolution of conflict, British Academy Review Issue 10th, 2007.

9- Güney, Tolga. İngiltere’den Güney Afrika’ya dünyada barış süreçleri, <https://yeniyaşamgazetesi9.com/ingiltereden-guney-afrikaya-dunyada-baris-surecleri/> , Mezopotamya Ajansı, 2025.

GÜRCİSTAN'DA YEREL OTORİTERİZME VE ÇOK KUTUPLU EMPERYALİZMLERE DİRENİŞ: PROTESTOLARA DERİNLEMESİNE BİR BAKIŞ

Sovyet ilhakına karşı Gürcistan'da patlak veren isyanın 100. yıldönümünde, Rus egemenliğinden kurtulma mücadelesi, son aylarda giderek büyüyen halk mobilizasyonunun başlıca itici gücü olmayı sürdürüyor. Ancak bugünkü hareket, bölgede etkisini artırmaya çalışan iki emperyal güç — Avrupa ve Rusya — arasında bir tercihin ötesine geçen bir ufka işaret ediyor. Hem yerel otoriter rejime hem de Kafkasya üzerinde etkisini sürdüren yabancı ekonomik güçlere karşı büyüyen toplumsal öfkeyi ifade ediyor.

Hakim medya söyleminin aksine, bu halk hareketi yalnızca Gürcistan'ın Avrupa Birliği'ne entegrasyon talebiyle sınırlı değil. Uzaktan bakıldığında Ukrayna'daki 2014 Maidan devrimini andırabilir; ancak bu özgül mücadelenin barındırdığı derin sarsıntıyı anlamak için daha yakından bakmak gerekiyor.

Bu makale, sürgünde yaşayan bir Gürcü anti-otoriter tarafından Tiflis, Kutaisi ve Zugdidi'deki yerel kolektiflerle yürütülen temalar doğrultusunda hazırlanmıştır. Gürcüler ülkelerini "Sakartvelo" adıyla anıyor.

Giriş

Gürcistan sokaklarında neler olup bittiğini ne nostaljiye kapılarak ne de isyan romantizmine düşerek anlayabiliriz. Bunun için, yükselen toplumsal öfkeye kulak vermek şart. Bu yazı, özellikle Batı Avrupa'da—ve genel olarak Batı'da—yaşayan, Gürcistan'daki hareketi (ve Ukrayna ile Çeçenistan gibi Sovyet sonrası bağlamlardaki diğer mücadeleleri) yalnızca Avrupa-Atlantik bloğunun çıkarlarıyla hizalanmış olarak gören indirgemeci kampçı düşüncelerin etkisindeki okurlara sesleniyor. Bu yaklaşım, söz konusu hareketlerin Rus emperyalizmi ve içerideki otoriter politikalar karşısında taşıdığı jeopolitik anlamı görmezden geliyor.

Bir de, uzaktan izleyen ve meseleyi kafa karışıklığıyla karışmış bir coşkuyla takip edenler var. Medyada aniden patlayan ilgi —ki 2008'deki savaşta bile bu ölçekte bir ilgiyi "hak etmemiştik"— yalnızca hikâyenin bir kısmını yansıtıyor. O da genellikle, TOMA'lara karşı

cesurca dalgalanan Avrupa bayrakları ve altın yıldızlı simgelerin isyancı estetiğiyle sınırlı.

Batı'nın ilgisini çekmenin yolu ya trajedi ya da gösteridir. Biz zaten onlarca yıldır bolca trajedi yaşadık. Ancak Sovyet sonrası coğrafyaların yakın tarihi, savaşların ve çatışmaların gölgesinde kalan kasvetli bir leke olarak duruyor: ne medya izleyicisinin ilgisini çekecek kadar yakın, ne de suçluluk uyandıracak kadar uzak.

Bizim ülkemizde görülmeye değer olan genelde sokaklarda değil, dağlardadır. Fakat bu kez, havai fişeklerle yürüyen protestocuların görüntüleri, polisle doğrudan karşılaşmalar, kana bulanmış yüzler hem ana akım medyada hem de isyancı çevrelerde yankı buldu.

Fransız haber kanalı BFMTV, Tiflis'teki Rustaveli Caddesi'nden ayaklanmaları canlı yayınlarırken, Gürcistan Başbakanı Irakli Kobakhidze'nin dili, Fransa'daki San Yelekliler hareketi sırasında aynı kanalda duyduğumuz söylemi andırıyordu: "şiddet yanlısı isyancılar" ve "kolluk kuvvetlerine saldıranlar." Avrupa'dan bazı siyasetçiler ise polis şiddetine şaşkınlıkla tepki verirken, devletin baskı araçlarının orantısız kullanımını eleştiriyor. Aynı anda Gürcistan'daki iktidar partisi "Gürcü Rüyası" ise, Avrupa şehirlerindeki polis saldırılarını ve baskınları gösteren görüntüleri kendi Batı karşıtı propagandasında kullanıyor.

Peki, tüm bu ilgi neden şimdi? Bu olayların arkasında hangi jeopolitik ve ekonomik dinamikler yatıyor? Karşımızda, Batı ve Rusya yanlısı güçler, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın oluşturduğu ulusötesi ittifak) ve Avrupa-Atlantik aşırı sağıyla dirsek teması kuran yerel otoriter bir rejim ve ölümcül yöntemler kullanan neoliberal ilerlemecilik var. Ama Gürcü halkının kendi mücadelesi ne? Hükümete ve artan otoriterliğe karşı duyulan öfkenin gerçek nedenleri neler?

Batı Avrupa'ya ulaşan görüntülerden öteye geçmek için, yaşananları hem yerel bağlamına yerleştirmeli hem de daha geniş bir çerçevede, Sovyet sonrası dönemin tamamı içinde değerlendirmeliyiz.

Yerel Otoriterizm Bağlamında Ulusal Eylem Hareketi

Her ne kadar protestocular geçtiğimiz haftalarda gece boyunca sokakları zapt etmiş ve birçok şehirde eylemler ivme kazanmış olsa da, yaşananlar esasen geçtiğimiz bahar "**yabancı ajan**" yasasına karşı başlayan toplumsal hareketin devamı niteliğinde.

Perde arkasında, **parlamento seçimleri** iktidar partisi —oligark Bidzina Ivanishvili'nin yönettiği Gürcü Rüyası— lehine **açıkça hileli biçimde kurgulanmıştı**. Başbakan, Gürcistan'ın Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecini 2028'e kadar askıya aldığını duyurmadan önce bile, halk seçim sonuçlarını sorgulamak ve yeni seçim talep etmek üzere sokaklara dökülmüştü. Polis bu eylemleri şiddetle bastırdı, halka acımasızca saldırdı, gözaltılar gerçekleştirdi; eylemciler sadece polis şiddetiyle değil, aynı zamanda sivil

saldırganlar, hapis cezaları ve yasal baskılarla da karşı karşıya kaldı. Ancak tüm bu baskıya rağmen, grevler, devlet bürokrasisinden istifalar ve bölgesel okullardaki öğrenci hareketliliği giderek güç kazandı, seçim meselesinin ötesine taşındı. Halk, Gürcistan Kamu Yayıncısı First Channel’ı işgal etti.

Zaten mevcut olan çeşitli kolektifler bu sürece katıldı: çevreye zarar veren projelere karşı mücadele eden bölge halkı, barınma hakkı için örgütlenen öğrenci hareketleri, feminist ve kuir kolektifler, tahliyelere karşı çıkan mahalle direnişleri. Bugün otoriterlik tehdidi herkesin karşısında beliriyor; eylemlerin bastırılması için olağanüstü hâl ilanı ve sokağa çıkma yasağının yanı sıra, devlet bürokrasisinin yeniden yapılandırılması da gündemde. Bu da doğrudan rejimi eleştiren kamu emekçilerinin kitlesel biçimde görevden alınmasına işaret ediyor.

Polis baskısı da giderek yoğunlaşıyor. Resit olmayanlar dahil olmak üzere yüzlerce kişi tutuklandı; polis, sokaklarda insanları darp ediyor, gözaltına alıyor ve aşağılıyor. Birçok kişi hastanelik oldu, bir genç yoğun bakıma alındı. Çevik kuvvetten istifa etmek isteyen memurların, görevi bıraktıktan sonra ülkeyi terk eden bir meslektaşlarının aktardığına göre, ciddi baskılara maruz kaldıkları ortaya çıktı. Son günlerde, eylemcileri ve gazetecileri bastırmak için sivil giyimli, silahlı “zonderebi” ve “titushkebi” grupları sokaklarda boy gösteriyor — bu kişiler devletin kirli işlerini yürütmek üzere görevlendirilmiş paramiliter unsurlar. Hükümet, bu ulusal ölçekteki hareketi bastırma kapasitesini artırmak adına yeni bir polis reformu duyurdu: bu reform, polisliğe alımları hızlandırmak amacıyla rekabetçi sınavları kolaylaştıran düzenlemeler içeriyor.

Gürcü Rüyası, 2012’de Mikheil Saakashvili’nin neoliberal ve baskıcı polis rejimine karşı gelerek iktidara gelmişti. Ancak bugün, bizzat aynı polis devletinin sürdürücüsü haline geldi. Parti, şiddeti üç biçimde örgütüyor: Fransız tarzı sokak baskısı (isyan bastırma silahları, kuşatma, coplama), Rus tarzı adli baskı (eylemcilere yönelik tutuklama ve cezalar), mafyavari yöntemlerle uygulanan fiziksel tehdit ve şiddet (ev baskınları, aile üyelerine yönelen tehditler). Mitinglerde sıkça duyulan “Kotsi” ve “Natsi” gibi aşağılayıcı ifadeler —iktidardaki Gürcü Rüyası ile muhalefetteki Birleşik Ulusal Hareket (UNM) ve müttefiklerini kasteder— halkın her iki tarafa da duyduğu öfkenin açık bir göstergesi. Öfke o denli büyük ki, kamuya açık konuşmalarda ve ekranlarda küfürlü söylemler artık olağanlaşmış durumda. Gürcü Rüyası’ndan önceki dönemde baskı görmüş olan bazı göstericiler, şimdi UNM politikacılarını mitinglerden kovuyor. Eylemciler, gözaltındaki tüm yoldaşların serbest bırakılmasını talep ederken, “Bu iktidarı yaratan polis rejimine karşı direnmek, onun sonunu da getirecektir” diyerek sesleniyor.

Bu çift yönlü reddiyede, karikatürleşmiş ikiliklere karşı derin bir siyasal bilinç gizli: Batı medeniyet projesi ve Rus savaş projesi, ilericilik ve gericiilik, Batı’ya boyun eğmek ve bölgesel emperyalizme teslim olmak, aşırı liberal milliyetçilik ve aşırı muhafazakâr milliyetçilik... Bütün bu sahte ikilemlerin kesişim noktasında hareketin isyanı yankılanıyor:

dizginsiz polis şiddeti, yaşanamaz hale gelen hayatlar, doğal kaynakların emperyal pazar için sömürülmesi, fakirleşen halk ve karşılığında verilen jeopolitik tavizler.

Hükümet, bu direnişin meşruiyetini sarsmak için kutuplaşma söylemini yeniden canlandırıyor; UNM politikacılarını gündeme taşıyarak bölünmeyi derinleştirmeye çalışıyor. Kendini “kuzeyden gelen savaş tehdidine ve Batı kaynaklı darbe tehlikesine karşı ulusal egemenliğin garantörü” olarak pazarlarken, Ukrayna’yı korkutucu bir örnek olarak sunuyor. Hareketi Maidan isyanı ilişkilendirip bu eylemlerin aslında UNM destekçileri tarafından yönlendirildiğini iddia ediyor. Ukrayna devriminden sonra yaşanan ölümler ve savaş atmosferi üzerinden korku pompalıyor.

Bu Ukrayna-karşıtı propaganda, Maidan isyanının hem toplumsal hem siyasal boyutunu yok sayıyor. Oysa bu, sadece bazı neo-Nazi unsurların kontrol ettiği bir hareket değil. Aynı zamanda hükümetin “savaş karşıtı” gibi sunulan kampanyasıyla da tutarlılık gösteriyor: seçim reklamlarında kullanılan savaş görüntüleri, baş bahanesiyle iktidarı sürdürmek için her türden aşağılık yöntemin sahnelendiğini ortaya koyuyor. İktidar, 2008 savaşını ve 1990’larda yaşanan darbelerle, iç savaşlarla, etnik çatışmalarla şekillenmiş bağımsızlık yıllarının kolektif travmasını istismar ediyor. Tüm bunlar, bugünün hareketini hem tarihsel bir devamlılık hem de gelecek için bir kopuş olarak daha net kılıyor

“Yabancı Ajan Yasası”

Polis şiddeti ve hukuki baskının güncel hali, geçtiğimiz baharda kabul edilen yeni bir yasayla mümkün kılındı. Bu yasa aynı zamanda Batı karşıtı otoriter ideolojik retoriğin temelini oluşturuyor.

“Yabancı güçlerin etkisinin şeffaflığı”na dair yasa, bir buçuk yıl önce kitlesel protestolar nedeniyle askıya alınan bir yasa tasarısını yeniden gündeme getiriyor. İki ay süren gösteriler ve cumhurbaşkanının veto hakkının aşılmasının ardından, yasa geçen baharda kabul edildi.

Rusya’daki benzer bir yasa model alınarak hazırlanmış bu yasa, yıllık gelirinin %20’sini yabancı kaynaklardan (hibe ya da bireysel bağışlar) elde eden tüm kâr amacı gütmeyen kuruluşların “yabancı bir gücün çıkarlarını temsil eden kuruluş” olarak kayıt yaptırmasını zorunlu kılıyor. Kamu sübvansiyonlarının ve alternatif gelir kaynaklarının bulunmadığı yerel ekonomide, resmi söylemin aksine, bu yasa büyük STK’lardan çok küçük demekler, sendikalar, bağımsız medya ve yerel özerk kolektifler için daha büyük bir tehdit oluşturuyor.

Başbakan Irakli Kobakhidze, 3 Aralık’ta yaptığı açıklamada, bu yasanın öncelikle direniş ve mücadele merkezlerini susturmayı amaçladığını açıkça belirtti ve “Namakhvani Barajını inşa edeceğiz”[1] diyerek, ekonomik kalkınmanın zirvesi olarak kabul edilen hidroelektrik mega projelerinin önünün açılacağını ima etti. Kobakhidze, üç yıl önce Rusya yanlısı olarak

etiketlenen ancak bugün Batı yanlısı addedilen Rioni Vadisi Hareketi’ni hedef gösteriyordu. Yerel halkın öncülüğünde, bir Türk şirketini büyük bir hidroelektrik baraj inşasından vazgeçmeye zorlayan bu çevre mücadelesi, hükümetin söylemlerinde ana hedef haline geldi; hareket, sözde enerji egemenliği ve bağımsızlığına bir tehdit olarak gösteriliyor. Başbakanın açıklamasına cevaben, vadi sakinleri Tiflis’te düzenlenen bir eylemde “Namakhvani Barajı İnşa Edilmeyecek!” pankartı açtı.

Rioni Vadisi Hareketi dışında, doğal kaynakların sömürülmesini içeren büyük ölçekli ekonomik projelerin neden olduğu toplumsal ve çevresel adaletsizliklere karşı birçok yerel direniş hareketi devam ediyor. Batı Gürcistan’daki Mingrelia’da, Balda köyü sakinleri, nehrin, arazinin ve yaşam alanlarının özelleştirilmesini içeren ve dağ yamaçlarına ciddi zararlar verecek bir ekoturizm projesinin inşaatını engellemek için örgütleniyorlar. Shukruti’de ise sakinler, İngiliz holding şirketi Stemcor’un bağlı kuruluşu Georgian Manganese tarafından yürütülen manganez çıkarma faaliyetlerine karşı mücadele ediyorlar. Patlamalar nedeniyle köy yerin altına doğru çöküyor ve evler hasar görüyor. Geleneksel inşaat alanı nöbetleri bu sonbaharda Tiflis Parlamentosuna taşındı ve daha radikal protesto biçimleri olarak açlık grevleri ve dudak dikme eylemleri gerçekleşti

Enerji Jeopolitiği

Bu küçük ölçekli halk mücadelelerinin ardında, Çin, Rusya, Türkiye, Azerbaycan, İran ve elbette Avrupa Birliği gibi büyük ekonomik aktörlerin çıkarları yatıyor. Bu güç mücadeleleri, emperyalist aktörler arasındaki ittifaklara, çatışmalara ve enerjinin başat bir silah olarak kullanıldığı savaşlara dönüşüyor.

Ukrayna’daki savaş ve Rusya’ya yönelik yaptırımlar, Gürcistan’ın gaz ve petrol koridorları, hidroelektrik kaynakları, deniz ve kara geçiş yolları gibi ekonomik altyapı projeleri açısından jeostratejik konumunu güçlendirdi. Yabancı ajanlar yasası, bu tür projelerin hayata geçirilmesinin bir garantörü olarak kendisini konumlandırıyor. Aynı dönemde hükümet, offshore finans yasasını, LGBTİ+ karşıtı yasayı ve emeklilik yasasındaki değişiklikleri yürürlüğe soktu; ayrıca Türkiye ve Çin’le enerji ve ekonomi alanlarında mutabakat zaptları imzaladı.

Tüm bunlar, BRICS ülkeleriyle—özellikle Çin ve Azerbaycan’la—yakınlaşmayı hedefleyen bir stratejinin parçası gibi görünüyor. Bu stratejiyle amaçlanan, Gürcistan’ın transit koridoru olarak oynadığı rolü genişletmek ve bu sayede ticareti artırmak. Gürcistan, Çin’in Çin-Orta Asya-Batı Asya ekonomik koridorunu entegre ederek oluşturmayı hedeflediği “yeni İpek Yolu” projesi olan Kuşak ve Yol Girişimi’nde (BRI) stratejik bir rol oynuyor. Bu katılım, iki ana projeye dayanıyor: Anaklia’da inşa edilmesi planlanan, önemli bir merkez olması hedeflenen yeni liman ve Asya ile Avrupa arasındaki lojistik ağı güçlendirmeyi amaçlayan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı.

Gürcistan’ın bu stratejik konumu, özellikle Azerbaycan’dan Avrupa Birliği’ne elektrik

taşıyacak ve Karadeniz'in altından geçecek kapsamlı bir denizaltı elektrik hattı inşası projesine dahil olması sayesinde, ülkeye Avrupa Birliği üzerinde baskı kurma imkânı veriyor. Hâlihazırda, Gürcistan topraklarından geçen BTC (Bakü-Tiflis-Ceyhan) petrol boru hattı ve SCP (Güney Kafkasya Boru Hattı) gaz hattı gibi boru hatları aracılığıyla önemli miktarda enerji transferi gerçekleştiriliyor. Bu hatlar, Hazar Denizi'ni Türkiye'ye Gürcistan üzerinden bağlıyor.[2]

Kaynakların ele geçirilmesi amacıyla kurulan bu jeostratejik ittifaklar dikkate alındığında, dünyanın bir yanda Avrupa-Atlantik bloğu, diğer yanda Rusya bloğu şeklinde basitçe ikiye ayrılması artık geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde jeopolitik satranç tahtasını çok kutuplu bir alan olarak kavramak gerekir. Bu bağlamda, Gürcü Rüyası Partisi, popülist, egemenlikçi ve muhafazakâr bir söylem temelinde hem Avrupa-Atlantik bloğunun aşırı sağcı hükümetleriyle (Donald Trump, Viktor Orbán) hem de bölgesel güçlerle ittifak kurmaktadır. Ekonomik olarak ise; yağmacı çıkarım politikaları, halkları mülksüzleştirme ve yoksullaştırma yönelimi açısından, ilerici kampın da entegre olduğu küreselleşmiş kapitalist piyasa yapısıyla tamamen uyumludur.

LGBTİ+ Karşıtı Yasa

Bu ülkede Batı hegemonyasının dayatılmasıyla körüklenen toplumsal çatışmayı, özellikle Batılı kurumların ve STK'ların ekonomik ve kültürel alanlara müdahalesi aracılığıyla derinleştiren hükümet, Batı karşıtı söylemi ustalıklı sahiplenerek "Batı yanlısı" kesim tarafından dışlanan bir nüfus kesiminin sempatisini kazanmayı başardı. Bu söylemsel manevra, "barış, gelenek ve ekonomik egemenlik" adına otoriter bir rejimin inşasını meşrulaştırmak için bazı "sosyal grupları" günah keçisi ilan etmesine olanak sağladı. Enerji bağımsızlığını "sabote edenlerin" yanı sıra, "LGBTİ+ grubu" da kültürel ve dini kimliğimize yönelen temel tehditlerden biri olarak gösteriliyor.

Bu bağlamda, 2 Aralık'ta yürürlüğe giren "Aile Değerleri ve Reşit Olmayanların Korunması Yasası", eşcinsel ilişkileri ve cinsiyet kimliğini ensestle aynı kefeye koyarak yalnızca kuir bireyleri değil, onların sağlık hizmetlerine erişimini de "tıbbi manipülasyon" olarak yaftalayarak kriminalize ediyor. Bununla da kalmıyor; kuir topluluğuna yönelik her türlü destek, gösteri, kamusal duruş ya da açıklama — yani "kuir destekçisi propaganda" olarak tanımlanabilecek her şey — cezai yaptırımlarla karşı karşıya bırakılıyor. Kuir Direniş kolektifi, "antifaşist manifestosunda" bu yasanın uygulanmasına şöyle değiniyor:

Yaklaşık bir milyon insanın son beş yılda iş bulmak için ülkeyi terk ettiği, her üç çocuktan birinin aşırı yoksulluk içinde yaşadığı, eğitim ve sağlık sistemlerinin çöküşte olduğu Gürcistan'da, açgözlü oligark seçim kampanyasını sahte barış vaatleri ve yapay bir nefretin yayılması üzerine kuruyor. Toplumun bir kesimini suçlu ilan edip, nefret ve sansürü yasallaştırarak total kontrolü inşa etmeye çalışan bu yasa, aynı zamanda bu kötülüğe karşı duran herkesi de suçlu ilan ediyor.

Nüfusun giderek yoksullaştığı, borçluluğun yaygınlaştığı ve bankalarla özel hizmet sağlayıcıların mutlak iktidar kurduğu bir toplumsal kriz ortamında; ulusal kimlik hâlâ net bir biçimde tanımlanamamışken, yeni bir düşman imgesi yaratmak kaçınılmaz hale geldi. Bu düşman ne Rusya’da ne Türkiye’dedir; gözümüzün önünde, Batı tarafından dayatılmıştır: kamusal varlığı ve yaşam tarzıyla ahlaki değerlerimizi tehdit eden, demografik sorunlara katkıda bulunan bir figür. Bu yeni düşman, eski arketiplerin yerine geçirilerek, toplumsal öfkenin başka yönlere kanallize edilmesini ve kimliğin bu yeni karşıtlık etrafında inşa edilmesini amaçlayan bir stratejinin ürünüdür.

Ancak kuir bireylerin kriminalize edilmesinin doğrudan sorumluluğu hükümete aitse de, Batı’nın cinsel emperyalizmi de kuir meselesini araçsallaştırması bakımından bu suçun dolaylı ortağıdır. “İnsan hakları” misyonerlerinin ezilen azınlıkları koruması beklenirken, Batı karşıtı söylemi kullanan aşırı muhafazakâr tepkiler ilk hedeflerini bu kesimlerden seçmiştir. Queer-washing[3], toplumsal ve kültürel ayrımları derinleştirmiş, “dini gericiler” ile liberal ilericiler arasındaki uçurumu büyötmüştür. Hükümet, LGBTİ+ meselesini bu kadar hevesle sömürmesinin nedenini çok iyi bilmektedir: çünkü bu karşıtlığı yeniden üreterek, “medeniyet” adına hor görülen muhafazakâr kesimi savunmak üzerinden güçlü bir kültürel ve varoluşsal gerilim üretmektedir.

Batı Arzusu?

Genellikle yalnızca Avrupa yanlısı mitingler olarak sunulan bu kitlesel protesto hareketi, kendine özgü örgütlenme biçimlerine, toplumsal ilişkilere ve karşılıklı yardımlaşma pratiklerine sahiptir. Bu türden bir kolektif ruhu Avrupa sokaklarında görmek mümkün değildir. Rustaveli Caddesi’ndeki gösterilerde halk dansları, geleneksel ezgiler ve dini ilahiler yankılanıyor; Z kuşağının havalı gençleri “Gaumarjos Sakartvelos!” diye haykırırken, bu slogan aynı zamanda muhafazakârların da rahatlıkla benimsediği, vatan, özgürlük ve kiliseye selam gönderen bir söyleme dönüşüyor. Annelere, çocuklarını polis şiddetinden koruma umuduyla mitinglerde eşlik etmek düşüyor. Bir annenin “Bırakın onu, o benim kızım!” çığı, bugün artık duvar yazılarına kazınmış bir isyana dönüşmüş durumda. TOMA’lara karşı büyükanne ve büyükbabaları koruyan gençler, Kashveti Kilisesi’nden çıkan papazlar tarafından işkence gören eylemcilere bannak sağlandı.

“1312” yazılı kalkanların, gaz maskelerinin ardında yalnızca öfke yoktu; tarih boyunca ezilenlerin kolektif aidiyetinden doğan bir varoluş fikri, direnişe kültürel ve hatta ontolojik bir derinlik katıyordu. Rustaveli Caddesi, 1990’lardaki özgürlük hareketinden bu yana defalarca polis, asker ve paramiliter güçlerin baskınına sahne oldu. 9 Nisan 1989’da gençlerin Rus tankları altında can verdiği günü hatırlayan “ebeveyn kuşağı”ndan eylemciler, belleğin sürekliliğini taşıyorlar.

Üniformasız güçlerin devreye sokulması ve savaş etrafındaki söylemsel manipölasyonlar, kolektif travmaları yeniden tetikledi: Mkhedrioni adlı paramiliter grubun Mingrelia ve Abhazya’da Osetlere ve Abhazlara karşı işlediği savaş suçları, zorla yerinden edilmeler,

etnik gruplar arası aile bağlarının kopması, hem bedensel hem de ruhsal düzlemde toplumsal yıkıma yol açtı.

Bugünkü Batı'ya yönelimi anlamak için bu hafızayı göz önünde bulundurmak gerekir. Önce Çarlık, ardından Sovyetler Birliği ile Rusya, Osmanlı İmparatorluğu sonrası bölgedeki başlıca sömürgeci güç haline geldi. Yakın tarihli bağımsızlık mücadeleleri bu bağlamda şekillendi: Gürcistan ve ardından Çeçenistan, Sovyetler yıkılmadan önce, 1991'de bağımsızlıklarını ilan etti. Bu süreç, SSCB'nin himayesindeki etnik azınlıkların (Dağlık Karabağ, Abhazya, Güney Osetya) ayrılık talepleriyle örülü bir politik zeminde yaşandı.

1991 darbesinin ardından, başkentte Zviad Gamsakhurdia liderliğindeki Gürcü ayrılıkçılar ile eski komünist Eduard Shevardnadze önderliğindeki darbeci muhalefet arasında iç savaş patlak verdi. "Devlet Konseyi"ne dönüşen bu yapı, 1993'e dek süren ve Abhazya'da sözde etnik çatışmaya evrilen kanlı bir dönemin faili oldu.

2008'deki Rusya-Gürcistan savaşı, farklı bir jeopolitik bağlamda yaşansa da, aynı tarihsel yaraları yeniden açtı. Güney Osetya, nüfusunun çoğunluğu etnik azınlıklardan oluşan başka bir bölge, bu kez doğrudan Rusya Federasyonu tarafından işgal edildi.

Burada kavramları doğru yerleştirmek gerekir: Çok kültürlü, çok dilli bir coğrafyada etnik azınlıkların özerkliği elbette önemlidir; ancak Rusya, bu talepleri daima bölgesel güç mücadelesinde toprak kazanımının aracı olarak kullanmıştır. Tıpkı Ukrayna'da olduğu gibi, Rusya emperyal şiddetini etnik çatışmalarla meşrulaştırmış, kendisini "ezilen azınlıkların kurtarıcısı" olarak konumlandırmaya çalışmıştır.

Tam da bu yüzden, Avrupa bayraklarının arkasında aslında daha adil bir dünya özlemi yatıyor. Batı arzusu, özünde bağımsızlık arzusunun bir ifadesidir. Ancak bu yönelim yalnızca Rusya karşıtlığından beslenmemektedir. Aynı zamanda, Sovyetler'in yıkılmasının ardından bölgede giderek daha görünür hale gelen Avrupa-Atlantik merkezli neoliberal hegemonya ve onun yumuşak gücü de etkili olmuştur.

1990'lar kuşağı için —özellikle savaş sonrası doğan ve özgürlük hareketinin sönüşüyle büyüyen nesil için— Batı, Demir Perde'nin ötesinde barış, ekmek, elektrik, sıcak su, eğitim ve sağlık gibi temel yaşamsal hakların sembolüydü. Bugün hâlâ bazıları için bir umut ışığı olsa da artık kimse bu hayalle kolayca kandırılmıyor.

2017'de başlayan vize serbestisine rağmen, Gürcistan hâlâ Afganistan ve Bangladeş gibi sığınma başvurularının en yüksek olduğu ülkeler arasında yer alıyor. 3,5 milyonluk bir ülkede neredeyse her ailenin bir ferdi, ya ücretsiz sağlık hizmetlerine erişebilmek, ya ailesinin borcunu ödeyebilmek ya da yalnızca insanca bir yaşam kurmak amacıyla sürgün ya da göç yolunu seçiyor. "Ekonomik nedenlerle" ya da "sağlık sorunları nedeniyle" göç ettikleri için "kötü sürgünler" olarak etiketlenen bu insanlar, yalnızca serbest dolaşım

haklarından mahrum bırakılmıyorlar; aynı zamanda keyfi sınır dışı uygulamaları, gözaltı merkezlerinde yaşanan ölümler ve polis şiddetine varan sistematik devlet zoruyla karşı karşıya kalıyorlar.[4]

Avrupa, Gürcistan'ı kendi nüfuz alanında tutmak istese de göçmenlere yönelik politikası, bu düzenin ikiyüzlülüğünü açıkça gözler önüne seriyor. Artan ırkçılık ve aşırı sağın yükselişi bağlamında, Avrupa artık ne bizi emperyal savaşımlardan koruyabilecek ne de yağmalanmış bir ülkeye daha iyi bir sosyal gelecek vaat edebilecek bir güç olarak görülüyor.

Bugün Gürcistan halkı için temel mesele, jeopolitik tercihlerden çok, otoriterleşen yerel yönetime karşı verilen mücadeledir. Avrupa'ya yöneliş, bazıları için hâlâ bir hayatta kalma stratejisi olabilir; ama esas endişe, giderek daha fazla biçimde içeridedir.

Enternasyonal Dayanışma İçin

Yazının sonunda, Paris'ten Gürcistan'daki yoldaşlara gönderilen dayanışma mesajını paylaşmak istiyorum:

Diktatör Beşar Esad rejiminin düşüşünü kutlayan Suriyeli yoldaşların ve mevcut protesto hareketini desteklemek için örgütlenen Gürcü yoldaşların bir araya gelmesiyle, emperyalizm, yerel otoriter rejimler ve sosyal adaletsizliğe karşı mücadele eden halklara enternasyonalist dayanışma mesajını iletmek istiyoruz.

Filistin'de yaşanan soykırım, Ukrayna, Lübnan ve Sudan'daki savaşlar, Gürcistan, İran ve Rusya'daki otoriter rejimlerin yükselişi ve Avrupa'da aşırı sağın yükselişi gibi koşulların hüküm sürdüğü bugünlerde, tek umut ezilen halklar arasında ittifaklar kurmak ve dayanışmayı büyütmektir. Halkı ancak halk kurtarabilir!

Suriye'den Gürcistan'a, her yerdeki rejimler yıkılsın!

Gürcistan'daki tüm tutsaklara özgürlük!

Sevgi ve öfkeyle,

-Paris'ten enternasyonalist yoldaşlar

CrimethInc., Resisting Local Authoritarianism and Multipolar Imperialisms in Georgia,
crimethinc.com, 11.12. 2024

DEMOKRATİK BARIŞIN İNŞASI

Türkiye’de siyasal tarih, kınılma anlarının belirlediği, yönü sıkça değişen bir seyir izler. *Barış ve Demokratik Toplum Süreci* olarak anılan dönem de, bu kınılmaların en derin ve en çok tartışılan başlıklarından biri olmayı sürdürüyor. Savaşın sadece cephede değil, toplumun dokusunda da hüküm sürdüğü bir coğrafyada, barışı yalnızca silahların susması olarak değil; toplumsal, siyasal ve düşünsel bir dönüşüm süreci olarak ele almak, kapsamlı bir değerlendirmeyi zorunlu kılıyor. Bu röportaj, barışı bir “hal” olarak düşünmenin olanaklarını ve gerilimlerini çok katmanlı biçimde tartışmaya açıyor.

Barış süreci olarak adlandırdığımız dönemin ortaya çıkmasını sağlayan siyasal, toplumsal ve tarihsel koşullar nelerdi?

Bu süreci tek başına Barış süreci olarak nitelendirmek eksik kalır. Barış ve Demokratik Toplum Süreci olarak tanımlamak hem sürecin karakterini ortaya koymak hem de gereklilikleri belirlemek açısından daha isabetli olur. Süreci Barış ve Demokratik Toplum Süreci olarak nitelendirmek, sorunuza objektif yanıtlar geliştirilmesini de kolaylaştıracaktır. Buradan hareketle süreci iki başlıkta ele almak mümkün. Birincisi Barış, ikincisi Demokratik Toplumdur. Adı üzerinde Barış, savaşan, çatışan, kavga eden iki tarafın varlığına işaret eder. Kürt sorunu bağlamında çatışmanın tarafları olan PKK ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti, doğal olarak barışın da muhatapları olacaktır. Sayın Öcalan’ın İmralı’da yaptığı görüşmelere dair titizlikle, “ben burada iktidarla değil devletle görüşüyorum” demesi de meselenin bu karakteriyle ilgilidir. Kimi çevreler, “AKP-MHP iktidarı devletleşti, ortada bir Parti-Devlet var” gibi itirazlarda bulunabilirler bu ifadeye. Elbette bu kendi içinde tartışılacak bir konu. Ancak bu röportajın konusu değil. Vurgulamak istediğimiz Demirel’in değişimiyle “29. Kürt İsyanının” lideri Öcalan, isyan ettiği devletle Barış masasında görüşmektedir. Bu nesnel bakış açısı, bizi aynı zamanda Kürt meselesini gündelik siyasi çekişmelere daraltan yaklaşımlardan kurtararak, sistemin demokratik dönüşümüne, bir başka deyişle sistemsal arayışlara, tartışmalara yakınlaştıracaktır. Bu yönüyle mevcut süreci, Kürt halkının varlık ve özgürlük sorununun, inkâr ve imha politikalarının dışında diyalog-müzakere yöntemiyle çözme çabaları olarak tarif edebiliriz. Peki bu süreci harekete geçiren koşullar nelerdi? Ana başlıklarıyla sıralayacak olursak;

Birincisi, Kürt meselesinin devlet tarafından ele alınma biçimidir. Kürt sorununa resmi paradigmanın yaklaşımı, sistemin karakterini de temelde belirlemektedir. Buradan ele aldığımızda geçmiş yüz yılını Kürt sorununun çözümsüzlüğü üzerine bina etmiş ve dolayısıyla da anti demokratik bir damarı Cumhuriyetin temel karakteri haline getirmiş sistem, sürdürülebilir olmaktan epey uzaklaştı. İçerde yaşadığı çoklu krizlerin ana etmenle-

rinden birisi buydu.

İkincisi, Kürt meselesinin bölgesel karakteri ve buna bağlı olarak Ortadoğu merkezli uluslararası hegemonya kavgasında belirleyicilik özelliğiyle ilgilidir. Öcalan'ın değişimiyle "kapitalist modernitenin bölgedeki hegemonik hesaplarına uygun olarak düzenlenen bağımlı ulus devletçiliğe" dayanan mevcut Ortadoğu düzeni, birçok yönüyle aşılacak durumundadır. Bu durumu, Sykes-Picot'ya dayalı sistemin, Ortadoğu'nun çekirdek gücü olarak kurulan İsrail'in ve ABD'nin yeni ihtiyaçlarının sonucu zorunlu olarak değişim süreci olarak da tarif edebiliriz. Bu zorunluluğa bağlı olarak 7 Ekim 2023'ten bugüne İsrail'in sahadaki askeri saldırıları ve siyasi-ekonomik yayılımı, iç demokrasisi sancılı olan Türkiye Cumhuriyeti Devletini de özellikle Kürt sorunu bağlamında yeni hamlelere sevk etti.

Üçüncüsü de Öcalan'ın kendi hareketini yapısal, programatik ve buna bağlı olarak mücadele yol ve yöntemleri bağlamındaki değişim-dönüşüme tabi tutma çabalarıdır. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren geliştirdiği yeni paradigma eksenindeki bu değişim dönüşüm ısrarı, devletin kendisini bekleyen tehlikeleri görerek adım atma zorunluluğuyla buluştuğunda, süreç doğal olarak da ivme kazandı. PKK'nin stratejik değişim dönüşüm zorunluluğuyla sahanın gerçeklerinin devlet açısından yarattığı zorunlulukların zamansal keşişmesini, Barış ve Demokratik Toplum Sürecinin temel dinamiği olduğunu belirtebiliriz.

Devlet Bahçeli gibi bir siyasetçinin Kürt sorununa yaklaşımında bu denli belirgin bir değişimi mümkün kılan siyasal, sosyolojik ve ekonomik dinamikler nelerdir? Bu dönüşüm, Fransa'nın Cezayir'den çekilme kararını alan Charles de Gaulle'ün geçirdiği siyasi evrimle tarihsel ya da siyasal düzeyde karşılaştırılabilir mi?

Devlet Bahçeli, siyasal varlık gerekçelerinin bir sonucu da olsa gerek, 7 Ekim 2023'te İsrail'in Filistin'e saldırısıyla başlayan süreçte Türkiye'yi devlet olarak bekleyen tehlikenin gayet farkında olarak harekete geçti. Tabi bu refleks devletçi bir refleks. Devletin güvenliğinin, inkâr ve onun doğal bir sonucu olan savaş politikalarıyla değil diyalog ve müzakereyle, sorunun kendisini ve muhataplarını tanımayla mümkün olabileceğinin de kabulü anlamına geliyor. Sermayenin güvenliği ve serbest dolaşımına dayalı kapitalist-empyralist sistem içindeki küresel hegemonya savaşında görünen o ki 21. yüzyıl kendi dengelerini kuruyor. Bu yeni denge arayışlarında özellikle Ortadoğu'daki devletlerin 20. yüzyıla dayanan pozisyonları da dramatik olarak değişiyor. Artık hiçbir devletin bu değişimden kaçamayacağı şimdiden netleşmiş tablolardan birisi olarak karşımızda duruyor. Yeni dünya ve buna bağlı olarak yeni Ortadoğu arayışlarının hız kazandığı bir dönemde, siyasal sorunlarını çözemeyen her devlet, halkların sınırları aşan etkileşim düzeylerinin de etkisiyle sosyal yarılma ve ekonomik çöküş tehlikeleriyle her zamankinden daha fazla baş başa kalacağı benziyor. Özetle Bahçeli'yi sürecin temel aktörlerinden birisi haline getirenin, bu okumalar olduğunu söylemek mümkün.

Pek üzerinde düşünmemekle birlikte Bahçeli'deki dönüşümün Charles de Gaulle'deki dönüşümle karşılaştırmak, bizi kimi sistemsel çıkarımlara götürebilir. Cezayir'i bağımsızlığa götüren iki dinamik vardı. Birincisi Cezayir ulusal kurtuluş mücadelesi, ikincisi ise bu ulusal kurtuluş mücadelesinin de tetiklemesiyle Fransa'da Dördüncü Cumhuriyet döneminde yaşanan sistemsel krizdi. O dönem Fransa'sı De Gaulle'ü göreve çağırarak, yetkilerini de arttırarak iç krize çözüm bulmaya çalışmış ve sistemin bu krize çözüm arayışlarının sonuçlarından birisi olarak Cezayir bağımsızlığına kavuşmuştu. Cezayir'in bağımsızlığını kazanması, Fransa'nın hem krizlerine yanıt oluşturmaları hem de bu sistemsel dönüşümde önemli bir faktördür. Cezayir konusunda "sömürgeci realizm" yaklaşımını geliştiren De Gaulle'ün oynadığı rol elbette tarihidir. Türkiye'de sürecin nereye evrileceğinden bağımsız olarak Kürdistan sorunu bağlamında Bahçeli'nin, Cezayir sorunu bağlamında De Gaulle'ün oynadıkları tarihsel rollerinin ortak özellikleri, üç başlıkta toplanabilir: Milliyetçi dünya görüşleri, devletlerinin yaşadığı sistemik krizlere çözüm arayışları ve bu çözüm arayışında geliştirdikleri realist yaklaşımları.

Barış sürecinin başından itibaren demokratik alan çalışmalarındaki temel mottolarından biri "barışı toplumsallaştırmak" oldu. Bu söylemle ne ifade edilmek isteniyor? "Barışı toplumsallaştırmak" kavramı ile Kant'ın "Ebedi Barış" nosyonu arasında bir kuramsal bağ kurulabilir mi? Kant'ın evrensel hukuk, karşılıklı tanınma ve kalıcı barış ilkeleri, demokratik alan çalışmalarının vizyonu ile nasıl örtüşüyor?

Oslo ve İmralı süreçleri olarak nitelendirilen son iki çözüm süreçlerinin en kınlgan yönü, Barışın toplumsal iradesini, müdahalesini, örgütlülüğünü ve bilincini etkili düzeyde açığa çıkaramamaktı. Barış, sadece devlet ve Kürt Hareketi arasına sıkıştığında; bir değer, davranış biçimi ve mücadele bilinci olarak topluma içkin olmadığı sürece zayıf ve kınlgan olacaktır. Kürt Hareketi ve lideri Öcalan da bu tehlikenin farkında olarak barışın toplumsallaşmasına stratejik önem atfetmektedir. Özellikle söz konusu olan Kürt sorunu olduğunda, on yılların savaş ortamında şekillenmiş toplumsal ilişkilerinde barışı temel karakter haline getirmek, tüm toplumsal kesimlerin, örgütlü çevrelerin temel sorumluluk alanındadır.

Barışın toplumsallaşması, aynı zamanda topluma savaşı dayatan iktidarcı ve devletçi güçlerin karşısında toplumun ahlaki ve politik direnişi olarak nitelendirilebilir. Kant, savaşın kötü yönetimlerin, kurumların ürünü olduğunu belirtirken topluma dışarıdan dayatılan bir şey olduğu fikrine oldukça yaklaşır. Bugün Barış ve Demokratik Toplum sürecini de değerlendirirken özellikle devletin bu sürece Ortadoğu'daki tehlikelerin farkında olarak zorunlu olarak girdiği yorumu, hâkim görüş durumundadır. Kant'a göre de barış bir zorunluluk değil ahlaki bir yükümlülüktür. Buradan hareketle Kant'ın Ebedi Barış yaklaşımını da sürece tercüme edecek olursak, devlet ve iktidar için "iç cephe tahkimatı" ihtiyacıyla zorunlu olan barış meselesini, toplumun kendisine dışardan ve üstten dayatılan savaş politikalarına karşı ahlaki bir görev yüklenerek kendi doğasına en yakın hal olan Barış

halinin kalıcılaştırıldığı bir sisteme dönüştürmek önemli bir çabadır. Barış mücadelesinde toplumun politik ve ahlaki karakteriyle devletin savaşı -kültürel, yapısal boyutuyla da- sistemsel bir kimlik haline getiren karakteri karşı karşıyadır. Bu yönüyle de barışın bir mücadele süreci olduğunu akılda tutmak önemlidir.

Öte yandan Kürt varlık sorunu, sadece ulusal ölçekte bir sorun değil uluslararası bir sorun olarak, ilgili tüm evrensel hukukun da temel sorunudur. Varlığın hukuksal tanımı, karşılıklı tanınma kültürünü besleyeceği gibi Öcalan'ın sıkça belirttiği siyasi tanınma sürecini de hızlandıracaktır. Özetle Kant'ın evrensel hukuk, karşılıklı tanınma ve kalıcı barış ilkeleri, Kürt sorunu bağlamında, Kürt halkının hukuken ve siyaseten tanınırlığını sağlayan ilkeler olarak da nitelendirilebilir. Hukuki ve siyasi tanınırlık, sadece silahların susması anlamına gelecek negatif barışı değil aynı zamanda barışın toplumun tüm kılcal damarlarına kadar işlediği, şiddetin kültürel ve yapısal olarak da ortadan kalktığı pozitif barışı doğuracaktır. Öcalan da Kürtler ve devlet arasındaki ilişkileri evrensel hukuk, demokratik uzlaş ve özgür siyaset düzlemine çekerek barış halini kalıcılaştırmak istemektedir. Bu anlamda Öcalan'ın üç ilkesiyle Kant'ın sözünü ettiğiniz üç ilkesi arasında son derece yakın bir ilişki kurulabilir.

27 Şubat'ta Halklar Önderi'nin çağrısıyla başlayan ve PKK'nin 12. Kongre kararlarıyla yeni bir evreye giren mücadeledeki dönüşüm anlayışını, demokratik alan çalışmalarının vizyonu ve misyonu doğrultusunda nasıl değerlendirmeliyiz?

PKK 12. Kongresindeki fesih kararının, Öcalan ve Hareketinin diriliş-özgürlük diyalektiğiyle doğrudan ilgisi var. Bu yaklaşıma göre 50 yılı aşkın mücadele, diriliş-varlık mücadelesi dönemi ve özgürlük-kurtuluş mücadelesi dönemi olarak iki evreye ayrılıyor. PKK, Kürt halkının varlığının inkâr edilmesine ve buna bağlı olarak gelişen yok sayma, imha etme politikalarına karşı Kürt halk varlığının kabulünü silahlı mücadele yöntemiyle yürütmüş bir örgüt neticede. Elbette tek başına silahlı bir örgüt tanımına sıkıştırılamayacak kadar siyasal ve toplumsal bir hareket olarak tarih sahnesindeki yerini aldı. PKK ve lideri Öcalan, geline aşamada Kürt halkının varlıksal inkarının ortadan kaldırıldığı ve inkarcılığın tarihsel olarak kaybettiğinden hareketle silahlı mücadelenin tarihsel rolünü oynadığını belirtiyorlar. Bu bir anlamda Diriliş Devrimi olarak kayıt altına alınıyor. Geline aşamada Kürt halkının varlık mücadelesi kazanılmış olsa da halen Kürt halkının yasal, anayasal haklarının tesis edilmediğini de not etmek gerek. İşte tam da bu aşamada Sayın Öcalan inkarcılığı ortadan kaldıran silahlı mücadele yönteminin yerine özgürlüğü sağlayacak, siyasi ve hukuki tanınırlık mücadelesini yürütecek olan demokratik, meşru siyasal mücadele yöntemini ikame ediyor. Varlık mücadelesinin yürüten şiddet örgütü yerine özgürlük mücadelesini yürütecek olan demokratik örgütü öneriyor. Tabi ki bu önermenin arkasında 50 yılı aşan mücadele sürecindeki toplumsallaşma düzeyine, onun politik hafızasına, deneyimine, yeteneğine ve örgütlülüğüne duyulan güven var. Barış ve Demokratik Toplum Süreci olarak nitelendirilen ve PKK'nin feshinin ve silahlı mücadele yönteminin terk edilmesinin kararla-

kararlarının alındığı bu süreç, tek başına Kürt sorunu bağlamında çözüm süreci olarak ele alınırsa eksik bir yaklaşım olur. Tarihsel olarak, Kürt sorununun demokratik çözümünü de içeren, Kürt halkının özgürlük aşamasına geçiş süreci olarak nitelendirmek daha isabetli olur. Özgürlük aşaması ya da özgürlük mücadelesi de Kürt halkının demokratik ulus perspektifiyle kendini örgütleyerek uluslaştırdığı ve bir arada yaşadıkları halklarla dayanışma ve özgürlük bilinci temelinde buluştuğu, sorunlarına ortak çözüm ürettiği bir çerçeveyi sunuyor. Yeni paradigmada, bir başka deyişle özgürlük paradigmasında politik özne, halkın kendisi, öz örgütlülüğü oluyor. Demokratik Komünler Birliği olarak da ifade edilen yeni dönem, toplumun tüm hücrelerine kadar örgütlendiği; öz savunmasını ve özgürleşme aşamasını bu sistemle sağladığı bir dönem olarak da anlaşılabilir.

Halklar Önderi'nin mektuplarında sıklıkla vurgulanan eşit yurttaşlık, demokratik sosyalizm, kadın özgürlüğü ve gençliğe yönelik özel çağrılar toplumda —sizin gördüğünüz kadarıyla— nasıl karşılık buluyor?

Bu konuda söyleyebileceğim ilk şey, Sayın Öcalan'ın belirttiğiniz konulardaki fikirlerinin toplumda, örgütlü çevrelerde ve entelektüel dünyada tartışmaları oldukça canlandığı yönünde olacaktır. Özellikle toplumsal mücadele güçlerinin, sosyalist çevrelerin içindeki son yıllardaki ideolojik-politik durağanlığın, karşılıklı polemik yoksunluğunun yerini, tartışmaların ve oldukça katılımcı, aktif bir tartışma ortamının aldığını kabul etmek ve bunun kıymetini bilmek önemli. Kürt hareketi ve Sayın Öcalan, bu yönüyle halkların ve ezilenlerin mücadelesine sadece pratik katkılar değil ciddi ideolojik, politik, düşünsel katkılar da sunuyor. Kimi konularda farklı görüşler, yaklaşımlar olabilir. Ki bu, bizi daha da zengin ve güçlü kılacaktır. Bu tartışmaları, örgütler ya da aydınlar-düşünürler arası bir iş olmaktan çıkarıp, tıpkı 60'lı,70'li yıllardaki gibi evlere, üniversitelere, emekçi-yoksul semtlere, fabrikalara, tarlalara yaymak, toplumun temel gündemi yapmak, dönemin en temel demokratik-devrimci-yurtsever görevidir. Özellikle Gençlik Hareketlerinin süreci ve süreç kapsamındaki tartışmaları halka taşımak, halkın temel gündemi yapmak hem genel olarak Gençliğin ideolojik-politik öncülük görevinin bir gereği hem de özel olarak yeni dönemde öncülük görevinin en temel kriteridir. Bu tespitimiz, aynı zamanda Sayın Öcalan'ın son süreçte ele aldığı konuların yeterince ve doğru temelde topluma ulaştırılmadığı, gündem yapılmadığı yönünde bir yetmezliğimizin, eksikliğimizin ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Sürecin gerçek anlamda toplumsallaşmasında ve doğru rotaya sokulmasında demokratik-devrimci-yurtsever Gençlik Hareketlerinin oynayacağı tarihsel rolü iskelemek, hepimizin sorumluluğundadır. Bu süreç Gençlik Hareketlerinin uzunca bir süre sonra daha güçlü tarih sahnesinde hak ettiği yeri alacağı yeni politik kompozisyonların da oluşacağı bir süreç olarak ele alınmalı, değerlendirilmelidir. Dönem, özellikleri itibarıyla Gençlik örgütlerine gerçek anlamda hareket hüviyeti kazandıracak dışa dönük hamle koşullarının fazlasıyla mevcut olduğu bir dönemdir. Bu tarihi fırsatı nasıl değerlendireceğimiz konusu ise örgütlü gençliğin temel gündemi olduğu kadar tüm mücadele örgütlerinin de temel gündemi olmak durumundadır.

Sürecin ilerleyebilmesi adına bir tarafın samimi ve somut adımlar attığı, buna karşın devletin yaklaşımının söylem düzeyinde kaldığı yönünde yaygın bir kanaat var. Sizce bu asimetrinin temelinde ne yatıyor?

Bu asimetri elbette sadece tarafların samimi ya da samimi olmayan niyetleriyle açıklanacak bir durum değil. Bu konuda kamuoyunda bir düzeyde yanlış bir tartışma da var. Sonuç olarak bir tarafta yüz yılı aşkın bir süre boyunca Cumhuriyeti anti demokratik-tekçi-inkârcı inşa eden devlet tarafı var. Diğer tarafta ise bu sisteme itiraz etmiş bir hareket var. Haliyle bu tarihsel karşı karşıya gelişin, son süreçte de kendisini yaklaşım farkıyla açığa çıkardığını görüyoruz. Kürt Özgürlük Hareketi ve Öcalan, bu süreci Kürt sorununun demokratik temelde çözümüne ve beraberinde Türkiye’de sistemin demokratik temelde dönüşümüne evrilmeye çalışıyor. İdeolojik yapılanmaları gereği, her devlet gibi Türk ulus devletinin de bu sürece demokratik bir zihniyet temelinde yaklaşmadığını, yaklaşmayacağını kabul etmek gerekir. Ancak bu devletlerin ya da onu temsil eden kimi liderlerin belirli tarihsel kınılma anlarında reel okumalar ve adımlar atmayacağı anlamına gelmiyor. Tarih tıpkı De Gaulle (Fransa) De Klerk (Güney Afrika) deneyimlerinde olduğu gibi bunun örnekleriyle dolu. Özellikle Bahçeli’nin aldığı inisiyatifi bu kapsamda değerlendirebiliriz. Dolayısıyla tekçi, baskıcı, totaliter, faşist ve sömürgeci devletlerle buna karşı demokrasi-özgürlük mücadelesi yürüten siyasal hareketler arasındaki diyalog-müzakere süreçlerini sadece gönüllü ve tarafların eş düzeyde pozitif pozisyon alacakları süreçler olarak değerlendirmek pek gerçekçi olmaz. Bu süreçleri de ezilenlerin, halkların ve onların adına hareket eden örgütlerin-hareketlerin, ideolojik-politik-toplumsal mücadele süreçleri olarak ele almak en sağlıklı ve gerçekçi yaklaşım olacaktır. Bu anlamda mevcut Barış ve Demokratik Toplum sürecini de Ortadoğu’nun kaotik ortamının da yarattığı güvensizlik ortamında inisiyatif geliştirmiş devletin reel aklıyla Kürt sorununun demokratik çözümünü ve Demokratik Cumhuriyet’i politik hedeflerinin içerisine almış Kürt Özgürlük Hareketinin diyalog-müzakere zemininde buluşması olarak değerlendirebiliriz. Burada sadece Kürt halkına değil ülkenin tüm ezilenlerine düşen görev de devletin gerekli adımları atmamasına yönelik eleştiriyle kendini sınırlandırmak değil, adım atmasını sağlayacak politik kuvveti, iradeyi açığa çıkarmaktır.

Demokratik alandaki temel misyon, toplumsal muhalefeti örgütlemek. Bu bağlamda, 2013-2015 çözüm süreci döneminde Gezi Parkı eylemleriyle; güncel barış sürecinde ise 19 Mart eylemlilikleriyle çıkan zamanlar dikkat çekici. Türkiye metropollerindeki toplumsal muhalefet dinamikleri ile Kürt sorunu ve çözüm arayışları arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

Türkiye’de yaygın kanaat, Kürt sorunu bağlamında siyasal iklimin yumuşamasıyla Türkiye’deki toplumsal dalgalanmanın tezat olduğu yönündedir. Daha doğrusu birbirini çelen gelişmeler olduğu yönünde yaygın kanaat var. Bu görüşün iki savunucusu var; birincisi Kürt meselesini Türkiye’de bir demokratikleşme sorunu olarak görmeyen ve iktidar kavgası başta olmak üzere Kürt meselesi gibi sistemselsel bir sorunu, gündelik siyasal

kavganın aracı kılan iktidar-muhalefet anlayışıdır. Bu anlayış, Kürt meselesinde bir yumuşama, diyalog-müzakere iklimi oluştuğunda bu durumu, siyasal hedeflerini çelmelemek olarak gören, subjektif-egemen-komplocu bir okumaya sahiptir. İkincisi ise Türkiye’de toplumsal muhalefetin yükselişini, Kürt sorununun demokratik çözümüne engel olarak gören Kürt sağdır. Bu kesim, Kürt halkının on yıllar boyu yaşadığı toplumsal mağduriyetin, travmanın arkasına yaslanarak, kestirmeden —tabi ki toplumsal mücadele gereksinimi de duymadan— demokratik perspektiften yoksun bir “çözümü” savunmaktadır. Aslında bu iki anlayış, birbirine karşıt gibi görünse de özünde anti demokratik, milliyetçi, sağcı değerlerde ortaklaşmaktadırlar. Oysa denklem oldukça basit ve yalındır. Kürt sorunu, Türkiye’nin bir demokrasi sorunudur, sistem sorunudur. Aynı şekilde Türkiye demokrasi mücadelesinin en temel başlıklarından birisidir. Sistemin inkârı, tekçi kodlarla kendisini inşa etmesi boyutuyla da bu durum böyledir. Dolayısıyla Kürt meselesinde inkâr ve imha amaçlı savaş konsepti hâkim olduğunda, Türkiye’deki toplumsal muhalefetin söz, örgütlenme ve eylem başta olmak üzere politika alanı daralırken; Türkiye’de toplumsal muhalefetin hak, hukuk, adalet, demokrasi ve özgürlük talepleriyle yükselişi, Kürt sorununun demokratik bir içerikle çözümünü daha mümkün kılan, bunun toplumsal muhataplığını ve toplumsal değerlerini daha güçlü kılan bir zemini yaratıyor. O nedenle Türkiye’deki demokrasi mücadelesiyle Kürt halkının özgürlük mücadelesini birbirini çelen değil birbirini tamamlayan, besleyen; halkların demokrasi ve özgürlük mücadelesinin müttefikleri olarak gören bir yerden ele almak doğru olandır. Kürt sorununu, karşısındaki muhalefeti parçalamanın, zayıflatmanın, mümkünse tasfiye etmenin aracı kılmak isteyen iktidar aklı ve pratiklerinin de farkında olarak, ‘Türkiye’de demokrasi, Kürdistan’da özgürlük’ perspektifinin, ezilenlerin ve halkların demokratik geleceğini belirleyen temel perspektif olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca Kürt sorunu bağlamında diyalog ve müzakereyle yumuşayan siyasal iklimlerde, Gezi gibi halk itirazlarının yükselişe geçtiğini; Kürt sorununun hukuki ve siyasi zemine çekilmesiyle Türkiye’de demokratik halk muhalefetinin yükselişinin paralel olduğunu kayıt altına almakta yarar var.

Barış süreciyle ortaya çıkan tarihî fırsat doğrultusunda, demokratik toplum sosyalizmini inşa etme hedefi için atılacak adımlar nasıl bir strateji ve taktik gerektiriyor? Önümüzdeki dönemde bu doğrultuda nasıl bir yol haritası öngörüyorsunuz?

CEVAP: Sayın Öcalan’ın Demokratik Toplum vurgusu ve çağrısı, sürecin halklara, topluma mal edilmesi çağrısı anlamına geliyor. Bu da topluma mal edilmeyen, toplumun özne olmadığı süreçlerin gerçek bir demokratik dönüşüme, sistemsel dönüşüme hizmet etmeyeceği ön kabulüne dayanıyor. Bu anlamda Barış başlığını, dar yorumuyla Kürt meselesinin çatışma zemininden uzaklaştırılması ve hukuki-siyasi zemine çekilmesi olarak ele almak mümkün. Kürt Özgürlük Hareketiyle devlet arasındaki ilişkinin bir nevi silahlardan arındırılması ve diyalog-müzakere zeminine çekilmesi de diyebiliriz bu duruma. Bu diyalog ve müzakere ortamının sağlanması için de iktidarı ve muhalefeti bu sürece daha

çok teşvik edecek pratik adımların atılması, Meclis başta olmak üzere siyaset kurumunun rolünü oynayabilecek koşulların zorlanması ve bu konularda yaratıcı yol yöntemlerin geliştirilmesi önemli. Bu yönleriyle Barış, somut yol, yöntem ve taktik arayışların, yaklaşımların daha çok öne çıktığı bir mevzu olarak nitelendirilebilir. Demokratik Toplum ise iktidarından muhalefetine; siyaset kurumunun üzerine düşen rolü daha doğru, kararlı ve tutarlı yürütebilmesi için toplumun barış fikriyatı da dahil yaşamsal sorunları etrafında örgütlenerek sürece müdahil olması olarak da içeriklendirilebilir. Demokratik toplum perspektifiyle hem gündelik mücadeleyi vermek hem de barış hedefini de kapsayan bir yerden ezilenlerin mücadele sistemini inşa etmek, ayakta tutmak da demokratik toplum yaklaşımımızın zorunlu bir çıktısıdır. Toplumun öz örgütlülükleriyle sürece girmemesi durumunda, gerçekleşecek olan Barış, egemenlerin hedeflerine daha yakın ve değerlerine daha içkin olabilecektir. Barış'ı ezilenlerin kurtuluş hedeflerine daha yakın tutmak ve halkların demokratik, özgürlükçü değerleriyle daha güçlü yüklemek ancak ve ancak demokratik toplum çabasıyla mümkündür. "Ancak ve ancak" olarak ele aldığımız demokratik toplum ise stratejik yaklaşımımızın en somut, aydınlatıcı ifadesidir. Demokratik Toplum Sosyalizmi de barış ve demokratik toplum çağrısının bağrında yatan ezilenlerin güncel mücadeleleriyle onların zihni, ideolojik, programatik, örgütsel, toplumsal sistemlerinin iç içe ele alınmasıyla; mücadele ve karşı-sistem örücülüğü bir aradalığıyla mümkündür.

neden ÖZGÜRLÜKLERORMANINDA

GÜZELE

ve

İYİYE

YÜRÜMEK

Kambur

devlet

YAŞAMAYI

köleleştirirken,

YOKTUR

GERÇEKLİKTEN

ÖĞRENDİM

YAŞAMAK

İTİRAZDIR

gülüyorsan

BİR

halk

SAVAŞÇISI

Yaşa

YALANSIZ

BİR

sevgi

UĞRUNA

SEVGİNİN

ŞAİRİ:

TEORİSİ

diken

DİRENCİN

GERÇEĞİ

İSYAN

tarihi

tutkusu

yolu

ŞEKLİ

Özgür

KADINLAR

